

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Strádalová Markéta

Význam pracovní výchovy na základní škole speciální

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: Ing. Zdeňka Pantoflíčková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013 – 2015

DIPLOMA THESIS

Strádalová Markéta

**The importance of working in an elementary school special
education**

Prague 2015

The head of the diploma thesis: Ing.Zdeňka Pantoflíčková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 4. 3. 2015

Bc. Markéta Strádalová

Poděkování

Děkuji Ing. Zdeňce Pantoflíčkové za velmi pečlivé odborné vedení mé diplomové práce a také za její rady a postřehy. Děkuji celé své rodině zavelkou podporu.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá významem pracovního vyučování na základní škole speciální.

V teoretické části jsou shrnuty pojmy osobnosti žáka se střední mentální retardací, výchova a vzdělávání. Je zde shrnut obsah pracovního vyučování.

V praktické části je shrnut cíl pracovního vyučování. Jsou zde uvedeny čtyři případové studie, ve kterých je poukázáno na cíl a vliv pracovního vyučování u žáků se středně těžkou mentální retardací.

Klíčová slova

Cíle, mentální retardace, metody, pracovní výchova, vzdělávání, základní škola speciální, zásady

Annotation

This diploma thesis deals with the importance of the work of teaching in elementary school special.

Personality terms of a pupil with a medium mental retardation, training and education. Summed up in its theoretical part and the manual training contents is also summarized here.

The manual training objective is summed up in its practical part. There are four case studies in which the manual training objective and influence on pupils with medium-serious mental retardation are pointed out.

Key words

Objectives, mental retardation, methods, manual training, education, special basic school, principles.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 Základní škola speciální	10
1.1 Vymezení pojmů	10
1.2 RVP pro ZŠ speciální.....	11
1.3 Zařazení žáka do ZŠ speciální.....	11
1.4 Charakteristika zdravotního postižení.....	12
1.5 Charakteristika sociálního znevýhodnění	12
2 MENTÁLNÍ RETARDACE	14
2.1 Dělení mentální retardace	15
2.2 Klinické znaky mentální retardace.....	16
3 PRACOVNÍ VÝCHOVA.....	18
3.1 Charakteristika pracovní výchovy.....	18
3.2 Didaktické principy a zásady v hodinách pracovní výchovy.....	19
3.3 Didaktické metody pracovním vyučováním	23
3.4 Metody dle průběhu vyučovacího procesu	28
3.5 Výchovné a vzdělávací cíle při hodinách pracovní výchovy.....	29
3.6 Speciální školství a pracovní výchova	30
3.7 Asistent pedagoga a jeho důležitost	30
3.8 Zvláštnosti mentálně postižených žáků a vliv na pracovní činnost	31
4 PRACOVNÍ VÝCHOVA V ZÁKLADNÍ ŠKOLE SPECIÁLNÍ DLE RVP	33
4.1 Vymezení PV v rámci RVP	33
4.2 Význam vzdělávacích cílů dle RVP.....	34
4.3 Klasifikace žáků v hodinách pracovní výchovy.....	36

4.4	Bezpečnost a hygiena práce při pracovní výchově a vyučování.....	37
5	PRAKTICKÁ ČÁST	38
5.1	Cíle a výzkumné metody.....	38
5.2	Výuka podle ŠVP v ZŠ speciální.....	39
5.3	Případové studie žáků se středním mentálním postižením	43
5.3.1	Případová studie – Anna.....	43
5.4.2	Případová studie - Honza.....	51
5.4.3	Případová studie – Sára	57
5.4.4	Případová studie – Eva	64
	ZÁVĚR	71
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	77
	SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

V dnešní době je speciální školství velmi diskutovatelné a podléhá častým úpravám. Děti se speciálními vzdělávacími potřebami, které se neobejdou bez individuálního speciálně pedagogického přístupu, jsou v procesu vzdělávání znevýhodněna výrazně limitované z důvodů zdravotních či sociálních omezení. Naše speciální školství v posledních letech zaznamenává kvalitativní posun. Postupně se daří měnit pohled na tyto děti od jejich negativního popisu jejich neschopností směrem ke zdůrazňování jejich schopností a výkonů. Cílem speciálního školství je zapojit tyto děti do společnosti, vzdělávat je a zdokonalovat v jejich schopnostech v nejvyšší možné míře se zachováním alternativní volby vzdělávací cesty a zabezpečení rovného přístupu ke vzdělávání pro všechny.

Tato diplomová práce je zaměřena na význam pracovní výchovy na základní škole speciální. Cílem práce je poukázat na význam pracovní výchovy pro žáky s různým druhem postižení a její důležitost pro jejich budoucí život.

V teoretické části je charakterizováno speciální školství, vzdělávací program a podmínky zařazení žáků do základních škol speciálního charakteru a jejich postižení. Je zde charakterizována pracovní výchova, doporučované metody, principy a zásady při výuce, výchovně vzdělávací cíle, vliv pracovní výchovy na žáky.

V praktické části je navázáno na část teoretickou, je zde shrnut cíl a význam pracovní výchovy. Cílem praktické části je potvrzení o její důležitosti pro žáky se speciálními potřebami, osvojení dovedností a znalostí v jejich nejvyšší možné míře jejich schopností. Jsou zde zmapovány podmínky, ochrana, bezpečnost vzdělávání, hodnocení a kapacita žáků ve speciálních třídách. Jsou zde uvedeny čtyři případové studie a fotodokumentace práce žáků se střední mentální retardací, jak z důvodu zdravotního, tak i sociálního na základní škole speciální.

1 Základní škola speciální

1.1 Vymezení pojmů

Na základní škole speciálněse vzdělávají žáci se středně těžkým mentálním postižením a s kombinovaným postižením. Speciální škola je pro tyto žáky místem, ve kterém je propast mezi učním a životem co nejmenší. Základní školy se odlišuje organizačními formami vyučování a obsahem výuky. Celý pobyt žáka v této škole je neustále propojován se sociálním učním a praxí. Za vyučování se považuje vše, co se odehrává ve škole, nejen při vyučovací hodině, ale i mimo ni – názorné projektové vyučování venku. Základní vzdělávání žáků se středním mentálním postižením je pozvolné, pomalé, velmi důležité je opakování. Speciální vzdělávání je přizpůsobováno žákům snízkou úrovní rozvoje volných vlastností, se sníženou úrovní rozumových schopností a nedostatečnou úrovní koncentrace pozornosti. Učivo je zde redukováno na osvojení základních dovedností v jednotlivých předmětech. Jedná se především o zaměření na praktické činnosti a pracovní dovednosti. Žáci jsou vzděláváni v prostředí, které není stresující, umožňuje jim koncentraci na práci a poskytuje jim pocit bezpečí. Jednotlivé činnosti vedou k rozvoji rozumových schopností a osvojování přiměřených poznatků. Respektuje se zde individuální zvláštnost každého žáka, vše je zaměřeno na osvojení sebeobsluhy, dovednosti používat předměty denní potřeby v kontextu se sociálními dovednostmi.

Dle školského zákona § 36 může vzdělávání na základní škole speciální trvat sesouhlasem MŠMT ČR deset ročníků. První stupeň je členěn na 1. – 6. ročník a druhý stupeň na 7. – 10. ročník. Vyučovací hodiny jsou zde rozděleny na více jednotek dle individuálních schopností a potřeb žáků. Žákům se zdravotním postižením je umožněno pokračovat ve školní docházce až do 26 let. Po ukončení základního vzdělání jsou žáci připraveni i na další vzdělávání. Mají možnost sekundárního vzdělávání v odborných učilištích nebo praktických školách s jednoletou, dvouletou nebo tříletou přípravou.

1.2 RVP pro ZŠ speciální

1. 9. 2008 vstoupil v platnost Rámcový vzdělávací program pro základní školy speciální (RVP - ZŠ). Ročníky 4. 5. a 10. se vzdělávají ještě podle původního Vzdělávacího programu pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy. Během dalších let přejdou i tyto ročníky na nový Rámcový vzdělávací program. Jsou zde upraveny názvy předmětů a členění do jednotlivých oblastí, týdenní dotace hodin u jednotlivých ročníků. RVP – ZŠ navazuje na RVP ZV – LMP, upravuje vzdělávání všech žáků s lehkým mentálním postižením.

RVP - ZŠ má zpracované stupně podle mentálního postižení žáků na dva díly, které jsou navzájem plně prostupné. I. díl – Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením.

II. díl – Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami.

V RVP je uvedeno, že ve všech formách vzdělávání je nutné vytvářet žákům podmínky pro jejich úspěšné vzdělávání a uspokojování jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Z důvodů zdravotního postižení nebo zdravotního znevýhodnění žáků je třeba uplatňovat při jejich vzdělávání kombinace speciálně pedagogických postupů a alternativních metod. Tyto metody jsou důležité při rozvíjení rozumových schopností, orientačních dovedností, zlepšování sociální komunikace a dalších specifických dovedností žáků. Při diagnostikování speciálních vzdělávacích potřeb a posuzování možností žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním a při jejich vzdělávání poskytují se souhlasem rodičů nebo zákonných zástupců žáka pomoc střediska výchovné péče, školská poradenská zařízení a odborní pracovníci školního poradenského pracoviště. (Autorský kolektiv, 2005 str.108)

1.3 Zařazení žáka do ZŠ speciální

Základní škola speciální poskytuje vzdělávání žákům s takovou úrovní rozumových schopností, která jim nedovoluje zvládat požadavky obsažené v RVP ZV ani RVP ZV – LMP. Ve vhodně upravených podmínkách a při odborné speciálně pedagogické péči si žáci osvojují základní vědomosti, dovednosti a návyky. Pro potřeby zařazování do

edukačního systému bylo přistoupeno ke klasifikaci stupňů mentálního postižení podle 10. revize Světové zdravotnické organizace (WHO). Do základní školy speciální mohou být vřazeni žáci se zdravotním postižením, ale i se zdravotním znevýhodněním.

Zařazení žáka do základní školy speciální se uskutečňuje se souhlasem rodičů nebo zákonných zástupců. Žák projde z důvodů školního neúspěchu diagnostikou školního poradenského zařízení, do kterého spadá pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum. Jejich činnost je zakotvena v zákoně č. 561/2004 Sb. a vyhlášce 72/2005. Tato poradenská zařízení zjistí svými diagnostickými metodami úroveň vzdělávacích schopností žáka. Dle toho, jakých schopností žák dosáhne, je mu doporučen vzdělávací program, který je pro něj vhodný. Další vřazení žáka je závislé na souhlasu ředitele školy, jemuž je vzdělávací program poradenským zařízením doporučen. Ředitel školy musí rodiče nebo zákonné zástupce žáka informovat o rozdílech ve vzdělávacích programech. Zákonní zástupci musí podepsat informovaný souhlas o změně vzdělávacího programu.

1.4 Charakteristika zdravotního postižení

Pipeková uvádí, že zdravotní postižení je určitá odchylka ve zdravotním stavu člověka, která jej omezuje v určité činnosti, jako je například pohyb, kvalita života, uplatnění ve společnosti. Z pedagogického hlediska lze za osoby s postižením považovat „všechny děti, mladé lidi a dospělé, kteří jsou v učení, sociálním chování, v komunikaci a řeči nebo v psychomotorických schopnostech tak omezeni, že jejich spoluúčast na životě ve společnosti je podstatně ztížena.“ Tito jedinci tak potřebují speciálně pedagogickou podporu. (Pipeková, 2010)

1.5 Charakteristika sociálního znevýhodnění

V zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 16, odstavec 4, říká: „*Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova.* (www.msmt.cz)

Za sociální znevýhodnění je možné považovat stav dítěte, které se v průběhu života nachází v prostředí, které je charakteristické nízkým sociokulturním a socioekonomickým statutem. Je zde silná přítomnost vlivů, které jsou rizikové pro jeho vývoj. Prvky sociokulturní odlišnosti a případná kombinací těchto jevů, dítě nemá dostatečně rozvinuty znalosti a vědomosti pro odpovídající a přiměřené naplnění svých silných stránek ve vzdělávacím procesu.

Za projevy nízkého socioekonomického statusu můžeme považovat:

závislost rodin na systému státní sociální podpory, zejména v důsledku masivní nezaměstnanosti, zadluženost či předluženost rodin, nevyhovující bytové, materiální, stravovací, hygienické podmínky

Za projevy rizikových jevů ohrožujících zdravý vývoj dítěte lze považovat:

život v kriminogenním prostředí, výrazný výskyt sociálně patologických jevů včetně situací, kdy je rodina obětí trestné činnosti, dlouhodobě sníženou schopnost rodičů v oblasti dostatečného naplňování potřeb dítěte, nedostatečné kompetence rodičů k přípravě dítěte na školní docházku atd. (Sociální znevýhodnění, www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch)

2 MENTÁLNÍ RETARDACE

Švarcová popisuje mentální retardaci jako trvalé snížení rozumových schopností, které vzniklo v důsledku poškození mozku. Představuje snížení úrovně rozumových schopností, zpoždění duševního vývoje = není to nemoc, je to trvalý stav.

V dnešní době se pro potřeby zařazování do edukačního systému přistupuje ke klasifikaci stupňů mentálního postižení podle 10. revize Světové zdravotnické organizace (WHO) z roku 1992 s platností od 1.1.1993.

„Pod heslem mentální retardace se rozumí celkové snížení intelektuálních schopností osobnosti postiženého, které vzniká v průběhu vývoje a je obvykle provázeno nižší schopností orientovat se v životě. Nedostatek adaptivního chování se projevuje ve zpomaleném, zaostávajícím vývoji, v ohraničených možnostech vzdělávání a nedostatečné sociální přizpůsobivosti, přičemž se uvedené příznaky mohou projevovat samostatně nebo v různých kombinacích.“ (Černá, 2008, s. 79)

Černá dále uvádí, že mentální retardace se projeví u člověka, který má snížené schopnosti v osvojování si vědomostí, dovedností a návyků = sociální znevýhodnění.

Mentální retardace je vlastně podprůměrné intelektuální fungování osoby, které se projevuje v průběhu vývoje a je spojeno s poruchami adaptačního chování. Poruchy adaptace se projevují pomalým tempem dospívání, sníženou schopností se učit a nedostatečnou sociální přizpůsobivostí. Člověk s mentální retardací se tak s velkou pravděpodobností setká s obtížemi při naplňování sociálních rolí charakteristickými pro člověka stejného věku, pohlaví, přičemž oba jsou ve stejném sociokulturním prostředí.

Rovněž děti výchovně zanedbávané, pokud nejsou z jakýchkoliv důvodů správně vedeny, zaostávají ve vývoji a osvojují si špatné návyky a nemají zájem se učit. Často vzniká dojem, že mají trvale porušeny poznávací procesy, a v důsledku toho se mnohdy zvažuje jejich přeřazení do speciálních škol.

Biologické i sociální faktory se v osobnosti člověka prolínají, tito lidé se od sebe vzájemně velmi liší a jejich zvláštnosti se prolínají na celkové charakteristice každého jedince.

2.1 Dělení mentální retardace

Dělení mentální retardace do šesti skupin:

Tabulka 1: Dělení mentální retardace

F70	LEHKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE – IQ 50-69 U dospělých osob odpovídá mentálnímu věku 9-12 let, při tomto stavu jsou obtíže při školní výuce. Většina dospělých je schopna práce, udržují sociální vztahy, úspěšně přispívají k životu společnosti.
F71	STŘEDNĚ TĚŽKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE – IQ 35-49 U dospělých odpovídá mentálnímu věku 6-9 let. Výsledkem je zřetelné vývojové opoždění v dětství, mnozí se dokážou vyvinout k určité hranici nezávislosti a soběstačnosti, dosáhnou poměrné komunikace a školních dovedností. Dospělí budou potřebovat různý stupeň podpory k práci a k činnostem ve společnosti.
F 72	TĚŽKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE – IQ 20 – 34 U dospělých odpovídá mentálnímu věku 3-6 let. Tento stav vyžaduje trvalou potřebu podpory.
F 73	HLUBOKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE – IQ dosahuje nejvýše 20 U dospělých odpovídá mentálnímu věku pod 3 roky. Tento stav je způsoben nesamostatností osob, je důležitá pomoc při jakémkoli pohybu, hygienické péči a komunikaci.
F 78	JINÁ MENTÁLNÍ RETARDACE Pro tuto mentální retardaci nelze přesně určit přidružená postižení tělesná, smyslová, většinou poruchy chování a autismus.
F 79	NESPECIFIKOVANÁ MENTÁLNÍ RETARDACE Jedince nelze přesně zařadit, mentální postižení je určené, ale pro nedostatek znaků nelze specifikovat.

Zdroj: Bartoňová, Bazalová, Pipeková, *Psychopedie*, 2007, s. 32

2.2 Klinické znaky mentální retardace

Kolektiv autorů knihy Psychopedie popisují klinické znaky takto:

Lehká mentální retardace IQ 50-69

Mají opožděný řečový vývoj, hlavní problémy se projevují až s nástupem do školy. Většina klientů je plně nezávislá v sebeobsluze, je schopna vykonávat jednoduchá zaměstnání a v sociálně náročném prostředí se pohybovat bez omezení a problémů. Výchovné prostředí má u těchto klientů velký význam. Dále mají sníženou schopnost diferencovat předměty a podněty. Zaměňují podobné zvuky, tvary a barvy. Mají velký problém s rozlišováním sykavek, a proto nesprávně vyslovují slova. Pro možnost vzdělávání je nutné cvičení smyslů. Musí se používat zásada názornosti, nejlépe v materiální podobě, aby s ní mohli manipulovat, musí vidět průběh děje, a tak pochopí abstraktní pojmy. Mají zpomalené vnímání. Musí se zvýrazňovat to, co je důležité, to je upoutá-nenápadných věcí si nevšímají. Dělá jim potíže abstrakce a zobecňování. Poznají lépe rozdíly než shody.

Nemají logickou paměť, a proto mají problém se zapamatováním logické postupnosti. Je nutné pracovat s menším obsahem úkolu a často opakovat - musí stále trénovat paměť.

Nedokáží se dlouho koncentrovat na jednu věc. Sebeobsluhu mají manuálně naučenou a zvládají ji. V dospělosti, jsou schopni vykonávat jednoduché zaměstnání. Ve společnosti se pohybují bez problémů.

Středně těžká mentální retardace IQ 35-49

Mají opožděný neuropsychický vývoj – mají nekoordinované pohyby, později sedí achodí. Často se vyskytuje epilepsie¹. Nemají problém naučit se jíst, poznávat osoby ve svém okolí a udržovat osobní čistotu. Mají opožděný vývoj řeči a jejich slovník je chudý. Používají holé jednoduché věty a mají špatnou výslovnost. Jsou citově nevyrovnaní, někdy mají nepřiměřené afektivní výbuchy, které vedou ke zkratkovitému jednání, jsou labilní. Jejich vychovatelnost a vzdělavatelnost je do určité míry omezena. Při sebeobsluze mají menší problémy a většinou je u nich nutný dohled. Jejich školní docházka se uskutečňuje v pomocných školách. Ve speciálních školách je omezený

¹ Epilepsie-záchvatovité onemocnění mozku, tedy onemocnění neurologické

výběr učiva – většinou výchov. Trvalé umístění v ústavu speciální péče (dále jen ÚSP) není vždy vhodné – je potřeba, aby se dál vzdělávali – jejich další vzdělávání však není legislativně dořešeno.

Těžká mentální retardace IQ 20-34

Švarcová (2006) Jedinec má výrazné omezení neuropsychického a motorického vývoje. Mají značnou pohybovou neobratnost a pohyby zůstávají i v dospělosti dosti hrubé. Někteří jedinci mají i automatické kývavé pohyby trupu a hlavy. U jedinců jsou poruchy koncentrace pozornosti úkony konají mechanicky. Jejich řeč je značně porušena, někdy v komunikaci se známou osobou použijí jednoduchá slova ze své poměrně chudé slovní zásoby. Pokud mají stálý dohled, mohou dosáhnout určitých návyků v sebeobsluze nebo v jednoduché pracovní činnosti, která trvá krátkou dobu (podat míček). Měli bychom si zapamatovat, že psychika těchto jedinců se rozvíjí mnohdy při vhodných podnětech až v dospělosti.

Hluboká mentální retardace IQ nižší než 20

Valenta, Muller (2009) poukazují na jejich typické nápadné stereotypní automatické pohyby celého trupu. Paměť a myšlení je minimální - eventuálně žádná. Psychické procesy jsou porušeny v celé šíři. Zvládají pouze neartikulované výkřiky či opakování jednoduchých slov (ma, ma). Rozvoj komunikace probíhá jen v oblasti nonverbálních složek. Omezení jen na nejjednodušší návyky sebeobsluhy, např. nadzvednout ruku nebo sklonit hlavu. Při afektivním chování může docházet i k sebepoškození, většinou jsou trvale upoutáni na lůžko z důvodů rozsáhlých somatických a neurologických vad a neuropsychický vývoj je značně omezen. (Valenta, Müller, 2009)

3 PRACOVNÍ VÝCHOVA

3.1 Charakteristika pracovní výchovy

„Práce je cílevědomá fyzická a duševní lidská činnost, probíhající mezi člověkem a přírodou.“ (Lada, Vodáková, 1983). Práce je základem při formování fyzických a duševních kvalit člověka a vyděluje člověka ze světa zvířat. Práce se vždy rozvíjela spolu s člověkem, rozvíjely se výrobní nástroje, a v důsledku toho se měnila i samotná činnost lidí. Pracovní činnost je podstatou lidské existence a vývoje samotné lidské společnosti. (Honzíková, Bajtoš, 2004, s.12)

Cílem pracovního vyučování je tedy všestranná příprava žáků pro budoucí povolání.

Úkolem pracovního vyučování na základní škole speciální je, aby si žáci osvojili základní pracovní dovednosti a návyky. Potřebují získat základní vědomosti o pracovních postupech, nástrojích a materiálu, zvládnutí zacházení s jednoduchými nástroji a respektování základních pravidel hygieny a bezpečnosti práce. Pracovní vyučování je nejvýznamnějším vyučovacím předmětem. Má tři základní složky: dílenské práce, pěstitelské práce a práce v domácnosti.

Pracovní vyučování zdeplní i úkoly rehabilitačního charakteru – motorické činnosti nejen kladně ovlivňují jemnou a hrubou motoriku, ale i rozvoj rozumových schopností, myšlení a řeči, ale významně se podílejí i na utváření pozitivních charakterových vlastnostech. Při praktických činnostech se posiluje sebevědomí, vzniká možnost prožít úspěch a uspokojení z dobře vykonané práce. Správně motivovanou pracovní činností utváříme kladný vztah žáků k fyzické práci a učíme je chápat hodnotu lidské práce.

Pinskij poukazuje na to, že při činnosti s mentálně postiženými žáky je důležitá organizace práce a také znalost individuálních zvláštností osobnosti žáka. Bez znalostí těchto zvláštností nelze v hodinách pracovního vyučování dosáhnout u mentálně postižených žáků úspěšného osvojení vědomostí, dovedností a návyků. Důležitý je výzkum projevů žáka v pracovním procesu v souvislosti se zkvalitněním výchovně vzdělávací práce v jeho osobnosti. (Pinskij, 1978)

3.2 Didaktické principy a zásady v hodinách pracovní výchovy

Už Jan Ámos Komenský zdůrazňoval tři didaktické zásady: názornost, soustavnost a přiměřenost vyučování dle věkových zvláštností dítěte. „*Didaktické zásady, jsou nejvšeobecnější a nejdůležitější požadavky, které v souladu s cíli vyučovacího procesu a s jeho zákonitostmi určují jeho charakter. Mají všeobecnou platnost pro všechny stupně škol a druhy vyučování a významně působí na ostatní prostředky a činitele související s tímto procesem. Jejich dodržování je nevyhnutelnou podmínkou dosahování vysoké efektivnosti ve vyučování.*“ (Honzíková, Bajtoš, 2004, s.47)

Princip cílevědomosti

Autoři také uvádějí, že výchova je vždy záměrné působení na jedince nebo sociální skupinu. Principem cílevědomosti jasně stanovujeme konečné a dílčí cíle výchovně - vzdělávací činnosti. Tyto cíle dostatečně zdůvodňujeme a motivujeme jimi jedince nebo skupinu. Pinskij poukazuje na to, že jedinci s mentálním postižením porušují cílevědomé myšlení a pouští ze zřetele cíl a odbočují od tématu. Proto je potřeba tyto žáky neustále povzbuzovat, nutit, motivovat a opakovat jim postup práce.

(Pinskij, 1978)

Princip názornosti

Valenta a Muller poukazují na to, že při hodinách pracovní výchovy v první řadě musíme akceptovat zásadu názornosti. Aby žáci pochopili zadání nového úkolu, je potřeba, aby speciální pedagog využil všech názorných prostředků. Důležité je opakování, demonstrování až do finální podoby, ukázka všech pracovních pomůcek a materiálů. Princip názornosti pomáhá budovat konkrétní představy o následující pracovní činnosti. Důležitá je aplikace této zásady v přiměřené míře, čerpá se také ze získaných poznatků z exkurzí a vycházek. Při uplatňování názornosti nesmíme zapomenout také na osobnost speciálního pedagoga, jeho pracovní úkony, zacházení s nástroji atd. je ta nejlepší názornost, kterou může žákům dát.

Princip soustavnosti a postupnosti

Tyto zásady jsou velmi důležité, protože bez nich nemůžeme dosáhnout kvalitních a uspokojivých výsledků. Je důležité uspořádat principy tak, aby na sebe vzájemně navazovaly a aby jeden poznatek vyplýval z druhého. Žáci se mají učit pracovat

soustavně, aby si zvykli na přístup k učivu a práci. Autoři Valenta a Muller popisují zásadu soustavnosti tak, že zásada zabezpečuje plynulé a posloupné osvojování vědomostí, dovedností a návyků v hodinách pracovního vyučování-žáci se v logickém sledu seznamují jak s jednotlivými materiály, tak i pracovními úkony: po absolvování školy by měli mít přehled o všech základních pracovních oborech. Vzdělávací programy také vymezují přiměřenost požadavků dle potřeby žáků, kterou kontroluje speciální pedagog, a to dokonalou znalostí individuálních zvláštností svých žáků.

(Valenta, Müller, 2009)

Princip aktivity a motivace

Honzíková uvádí, že tímto principem je vyjádřena samostatná činnost žáků. Aktivizování jeho poznávacích, citových a volných procesů. Jde o to, aby žáci vlastní aktivní činností získávali vědomosti, dovednosti a návyky. Ve vyučování se musí dosáhnout takového stavu, aby si žáci poznatky objevovali a vyhledávali sami svou aktivností a uvědomělostí. Žáci musí být motivováni jako komplex psychických stavů, které aktivizují, vyvolávají, usměrňují a udržují žákovu chování v určitém směru. Na základě vnější motivace dochází k aktivizaci žáků, např. pochvala, trest, učitelovo nadšení, zajímavost tématu. A také na základě vnitřní motivace, jako je např. uspokojení vlastní potřeby.

Princip uvědomělosti

Žák musí předevšímlátece porozumět a učitel by si měl být jistý, že všichni žáci danému úkolu rozumí a přesně ví, co se od nich očekává. Jedůležité, aby speciální pedagog stanovil cíl vyučovací hodiny, a na jejím konci také proběhne hodnocení. Žák musí být správně motivován, protože pak pracuje uvědoměle, tím se liší mentálně postižení žáci od zdravých žáků. Uvědomělé učení znamená hluboké pochopení učiva každým žákem, což umožňuje každému žákovi poznat smysl toho, co se učí a význam jeho učení pro budoucí život. Je potřeba vytvořit kladný vztah k učení, vyvinout úsilí a dosáhnout cíle, osvojit si nové vlastní činnosti. U těchto žáků se předpokládá pokles aktivity během výuky, proto je vhodný přiměřený přístup pedagoga.

Princip trvalosti

Trvalost je autory popisována jako vyjádření osvojených vědomostí, dovedností a zájmů. Podmínka trvalosti je ve stálém opakování a procvičování. Trvalost je výsledkem zachování předchozích základních principů. Přispívají jim ještě další činitelé, jako například přiměřené tempo, emotivnost výchovné práce, vhodný výběr učiva.

Praktické uplatnění naučených vědomostí však u žáků s mentálním postižením naráží na specifika jejich osobnosti. Trvalé má být to, co člověk potřebuje pro život. Za trvalé považujeme takové výsledky, které dlouho uchovááme v paměti, vybavují se nám ve slovech či činnostech bez velkého úsilí, umožňují řešení rozmanitých praktických nebo teoretických úloh. Princip trvalosti nám nejvíce podporuje princip uvědomělosti, aktivity, přiměřenosti a názornosti.

Princip přiměřenosti

Přiměřenost je také vymezena v obsahu osnov podle požadavků věku žáků. Co se týče úrovně postižení žáků, musí přiměřenost výuky kontrolovat sám speciální pedagog, a to dokonalou znalostí individuálních zvláštností svých žáků. Vyplývají z toho tyto požadavky:

- zachovat základní pravidla pedagogického postupu, nacházet souvislosti mezi tím, co již žáci znají a co si mají ještě osvojit, od konkrétního k abstraktnímu, od jednoduchého ke složitému, od blízkého ke vzdálenému
- individuální přístup znamená citlivě přihlížet k rozdílným typům, charakterům a nadání
- přiměřená náročnost, která musí být správně pojata, aby byly poznány skutečné předpoklady a možnosti jedince
- uplatňovat a respektovat přiměřenost ve všech fázích vyučovací hodiny
- při učivu se soustředit na podstatu a tu také vyžadovat

Princip komplexního rozvoje žáka

Honzíková uvádí, že u tohoto principu je vyjádřen požadavek rozvoje osobnosti žáka v oblasti kognitivní, psychomotorické a komplexního rozvoje žáka. Učitel si vždy musí uvědomit, jaké možnosti mu dané učivo nabízí dle dané individuality žáka. Vycházíme ze základních funkcí vyučovacího a výchovného procesu. U žáka musí při všestranném rozvoji docházet k osvojování základů příslušného oboru a k nim příslušné vědomosti a pojmy. Dochází k rozvoji motivace a ke stálému sebevzdělávání, poznávacích, tvořivých schopností a přizpůsobování se měnícím se podmínkám života. Aktivní účast ve výukovém procesu, tedy spolupráce žáků ve třídě, působení a postoj učitele, odpovědnost za své výsledky, významnou měrou formuluje a ovlivňuje samotnou osobnost každého žáka.

Princip individuálního přístupu k žákům

Je zde kladen důraz na zohledňování psychických i fyzických předpokladů, zájmů, zkušeností, dosavadního vzdělání, ale i zdravotního stavu každého jednotlivého žáka. Autoři poukazují na to, že všechny děti se nějakým způsobem liší. Rozdíly jsou v mentální úrovni, v percepčních schopnostech, úrovni způsobu komunikace, temperamentu a ve schopnosti koncentrace. Je zde zapotřebí zjistit úroveň ve vývojových oblastech dítěte a zvolit vhodný způsob podle systému komunikace. Musí se žákovi vytvořit vhodné pracovní místo. V případě potřeby při problémovém chování zvolit vhodnou strategii. Individuální přístup je pro tyto žáky velmi důležitý, musí být však vhodně používán, nesmí žáky snižovat, ba naopak je musí povzbuzovat. Speciální pedagog by měl odhadnout, jaké učivo, přístup a dobře zvolená metoda je pro žáky nejvhodnější. Výuka musí být učitelem připravena tak, aby bylo možno dojít k individuálnímu přístupu. Vše závisí na tom, jak si učitel výuku připraví. Na základních školách speciálních jsou třídy s menším počtem žáků, ve třídách je speciální pedagog a mnohdy i asistent, takže individuální přístup je zde vlastně automatický a pro tyto žáky velmi závažný a důležitý.

Princip zpětné vazby

Pro učitele je zásadní informací to, zda je jeho výuka pro žáky přínosem, stejně tak zda je pro ně hodnotná, jak si učivo sami osvojili.

Princip vědeckosti

Každý učební obsah užitý při výuce splňuje podmínku možnosti ověření a pravdivosti.

Učivo, které je předáváno žákům, nesmí být v rozporu s výsledky vědy. Žáci jsou zdeopět vedeni ke správnému vyjadřování.

3.3 Didaktické metody pracovním vyučováním

Vyučovací metodou rozumíme cílevědomý, koordinovaný a záměrný postup, kterým se podle principů pedagogiky a didaktiky realizuje edukační proces orientovaný na dosažení vytýčených cílů. (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 66)

Honzíková uvádí, že velkou část pedagogické komunikace mezi žáky a učitelem tvoří vyučovací metody. Jde o vzájemnou spolupráci, při které učitel akceptuje psychologické, sociální a somatické zvláštnosti žáka a žák se na základě svých osobních aktivit ztotožňuje se stanovenými cíli vyučováním. Vyučovací metody se uplatňují v různých organizačních formách vyučováním, např. v dílně, ve třídě, při exkurzích a projektových vyučováním apod. Vyučovacích metod je velké množství a jejich výběr je závislý na specifitě každého předmětu a na řadě dalších okolností. Žák je ovlivněn i osobností učitele, vyučovacím cílem, obsahem učiva, individuálními a věkovými zvláštnostmi, charakterem poznatků, didaktickou skladbou hodiny, které si mají žáci osvojit během vyučováním.

Didaktické metody se během času mění a volba metod se při pracovním vyučováním podřizuje nejen obsahům a cílům, ale především mentálnímu věku a specifitě dětí. Na základní škole speciální je vhodné s ohledem na potřeby žáků metody střídat. Jejich kombinace umožní zvýšit dobu pozornosti žáků.

Charakteristika některých metod vyučováním:

Je nutné vzít v úvahu charakter poznávací činnosti žáků, proto jsou všeobecně didaktické metody velmi důležité.

Metody slovní

Charakteristickým znakem slovních metod je to, že v nějaké formě doprovázejí všechny ostatní vyučovací metody. Při používání slovních metod si musí být učitelé vědomi skutečnosti, že pracují s nástrojem, který je na jedné straně schopen nejefektivnějšího a nejrychlejšího přenosu potřebných informací, ale který se na druhé straně může také daleko vzdálit od skutečné reality a pravdy. Slovo řeče nutno vždy spojovat se smyslovým vnímáním, a také s praktickou činností.

Slovní metody se dělí na metody slovní, metody monologické: vysvětlování, přednáška, vyprávění, instruktáž a dialogické: rozbor, diskuse, dramatizace.

Metoda popisu

Velice oblíbenou a názornou metodou je další z monologických metod, metoda popisu, která se zaměřuje na pozorovatelné vlastnosti daného jevu, nikoliv však už na odhalování vnitřních vazeb pozorovaného jevu. Při použití této metody je třeba dbát na určitou posloupnost. Metoda popisu je především používána při seznamování žáků s výrobkem, pomůckami a nářadím. Je nutné u popisu uvádět správné názvy, aby si je žáci co nejlépe osvojili. Tato metoda je mimořádná tím, že jsou při ní žáci uvedeni do odborné terminologie a do základů odborného vyjadřování.

Metody vyprávění

Vyprávění, je především zaměřeno na představy, fantazii či city. Je to živý procítěně založený způsob výkladu, který je založen na faktech. Tato metoda je vhodná při podávání informací o původu zpracovávaných materiálů, o jejich významu použití, výrobě, profesích a výrobních odvětvích.

Metoda vysvětlování

Je to slovní projev, který je přednesen vlastními slovy, volně a je velmi často doprovázen zápisem na tabuli pro zlepšení názornosti. Jsou také velmi často používány pomůcky, jako například obrazy, filmy aj. Speciální pedagog metodu vysvětlování používá velmi často k oznamování potřebných údajů pro práci. Objasňuje a zdůvodňuje použití materiálů pro určitý výrobek a zdůvodňuje pracovní postup. Velmi důležité je

zdůvodňovat zásady hygieny a bezpečnosti práce, vysvětlení zacházení s přiděleným pracovním náčiním a pomůckami.

Metoda přednášky

Přednáška zprostředkovává žákům poznatky v delším, soustavném projevu, logicky členěném a spojeném s rozbořením faktů a jevů. Použití této metody předpokládá dokonalou schopnost žáků koncentrovat pozornost na déle trvající výklad, schopnost udržet myšlenkový kontakt s učitelem. Jako vyučovací metoda byla přednáška kritizována a odmítána, protože nepočítá s aktivitou účastníků. Tím, že převážně předkládá k osvojení utříděná fakta, nevyvolává tolik potřebu dále je zpracovávat a bezprostředně na ně reagovat. Soustředění žáků je kratší než při jiných metodách a je tu předpoklad ukázněných žáků. K oživení výkladu slouží i kladení otázek, což umožňuje aktivní začlenění žáků do výuky. Výklad by měl být uveden do souvislosti se životem žáků, probouzet v nich zvědavost.

Metoda práce s textem

Práce s textem patří k nejstarším metodám. Klasické varianty této metody založené na práci s učebnicí a učebními texty, popř. s příručkami, encyklopediemi, odbornou literaturou, ale i krásnou literaturou, jsou rozšiřovány o učení z textu zprostředkovaného moderními médii, zejména televizí a počítačem. K častým metodickým postupům patří vyhledávání v textu důležitých pojmů, termínů, zajímavých slov, členění textu na odstavce, vymyšlení vhodných nadpisů nad úseky textu, formulování výstižných otázek k problémovým okruhům, zápisy do žákovských deníků apod. Uvedené příklady jsou jen špičkou ledovce učitelova mistrovství, neboť tvořivý učitel vychází z charakteru vyučovacího předmětu a učebnici doplňuje, vylepšuje a individualizuje na základě svých zkušeností.

Metoda rozhovoru

Rozhovor, je slovní metoda dialogická. Charakteristickým znakem metody rozhovoru je souvislé a tematicky návazné střídání otázek a odpovědí mezi učitelem a žákem (žáky). Metoda rozhovoru má ryze aktivní charakter, protože jejím základním předpokladem je aktivita všech účastníků. Aktivita učitele v řízení rozhovoru a aktivita žáků při učební činnosti. Součinnost učitele a žáků se při rozhovoru projevuje v otázkách a odpovědích.

Zkušení učitelé používají při rozhovoru s žáky metody otázek a odpovědí. Metodou rozhovoru se žáci učí učivo nejen znát, ale i chápat. Otázky učí samostatnému myšlení, nutí žáky k přemýšlení a odhalují jim logiku problematiky. Výuka formou kladení otázek klade důraz na pochopení, při výkladu je pouze řečeno, co mají žáci vědět. Metodou kladení otázek lze také zjistit a opravit chybné představy žáků. Dialogická metoda učí žáky samostatně uvažovat a umožňuje jim získat kvalitní a aplikovatelné intelektuální dovednosti. Základem rozhovoru je otázka, která navozuje začátek vzájemné komunikace. Značný význam má řídicí funkce otázky. Otázka vede posluchače k postižení podstaty jevu, k odlišení hlavních a vedlejších stránek znaků, k zajištění příčinných vztahů. Otázka také řídí myšlenkové operace žáka, orientuje ho na ty charakteristické vlastnosti jevů, které unikají jeho pozornosti nebo které jsou překryty vlastnostmi nápadnějšími. V pravém dialogu klade otázky nejen učitel, nýbrž také žák. Má-li otázka plnit své funkce v rozhovoru, musí být správně formulována. Otázka musí být stručná, nemá obsahovat mnoho problémů. Na druhé straně by však měla být obsažná. Didaktické zřetele dále vyžadují, aby byla otázka přiměřená úrovni posluchačova myšlení a aby nebyla dvojnásobná. Od žáků vyžaduje učitel odpovědi obsahově správné, logicky přesné a jazykově vytříbené. V zájmu rozvoje žákovské pozornosti a aktivity neprovádí opravu chybných výroků učitel sám, ale vede žáky k tomu, aby tak nejdříve učinili sami. Teprve tehdy, když žáci chybu nevidí, nebo nejsou s to ji vysvětlit a opravit, zasahuje učitel.

Metody názorně demonstrační

Při pracovních činnostech speciální pedagog předvádí činnosti a demonstruje žákům reálné pomůcky, nástroje, modely, pracovní úkony tak, aby žáci získali úplnou představu o jejich použití, funkci a správném provedení. Pedagog je musí ukazovat žákům buď přímo nebo nepřímo, jako jsou například fotografie, obrazy, film nebo počítač. Je velmi důležité, aby žáci porozuměli principu a podstatě. Pro využití demonstračních metod a před nácvikem pracovní činnosti musí žáci získat správnou představu o průběhu pracovních úkonů a pracovní činnosti. Pouze v případě, že učitel ukáže žákům práci názorně a odborně správně, lze předpokládat, že i žáci budou práci vykonávat postupně a zdokonalovat se v ní.

Metoda instruktáže

Metoda instruktáže se liší od metody popisu, neboť je využívána k seznamování žáků s technologickými postupy, například se způsobem provedení nové pracovní operace, s postupem provedení, s postupem zhotovení nového výrobku. Instruktáž se také velmi často používá a je vhodná k vydávání pokynů organizace práce, ke stanovení zásad hygieny a bezpečnosti práce.

Metody praktické:

Metody praktické se od metod demonstračních odlišují tím, že názorně zdůrazňují zacházení s předměty, funkčně se zaměřují na motorickou činnost a využívají ji pro dané účely. Při praktických metodách se využívá jako základny pro hluboké teoretické proniknutí do předmětů a jevů skutečnosti, od činnosti rukou přecházejí žáci k představám, pocitům, pojmům a procházejí procesem postupného zvnitřňování a zobecňování svých jednotlivých smyslově motorických zkušeností. Nezastupitelné místo mají v dnešních výukových metodách, vytvářejí základnu část pro pracovní, technické, praktické a manipulační aktivity žáků. Při uplatnění praktické metody dochází u žáků k rozvoji psychomotorických dovedností. Důležitou částí jetedy praxe a konkrétní praktická činnost žáků.

Diskusní metody

Honzíková poukazuje ve své publikaci na to, že mezi metodou rozhovoru a diskuze je rozdíl v tom, že při rozhovoru je v centru dění učitel, který klade otázky žákům a žáci na ně odpovídají. Tato komunikace probíhá směrem od učitele k žákovi a zpět, poté je směřována k dalšímu žákovi. Při diskuzi jde o složitější komunikaci, protože od učitele pochází počáteční stimul, ale další příspěvky, otázky, komentáře už směřují od jednoho žáka ke druhému. Cílem dobré diskuze je získat cenné zkušenosti. Žáci zde mají prostor k vyjádření vlastních názorů a myšlenek. Mají příležitost k vlastnímu tvořivému myšlení, ale zároveň si i vyslechnou názory a nápady svých spolužáků. Velmi rychle se tak učí komunikaci i bez závislosti na řízení učitelem. Diskuse jsou zábavné, zapojují žáky do procvičování komunikace, vzniká hodnocení, a mohou se rozvíjet jejich názory, postoje a hodnoty. (Honzíková, Bajtoš, 2004)

3.4 Metody dle průběhu vyučovacího procesu

Metody seznamování žáků s materiálem, nástroji a pomůckami

Rozhovor, popis, pozorování a vysvětlování s demonstrací jsou nejčastější. Nejúčinnější je vyvozovat vlastnosti materiálu přímo před žáky, nebo ještě lépe- za jejich aktivní spolupráce. Osvědčilo se dodržovat vždy stejný postup, protože žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mají určité věci stereotypně zažité.

Metody seznamování žáků s praktickými činnostmi a pracovními operacemi

Popis, vysvětlování, a zejména demonstrace či instruktáž, jsou nejvhodnější pro seznamování s praktickými operacemi. Správné držení materiálu a nástroje, správný pohyb rukou, eventuelně celého těla.

Metody osvojování pracovních dovedností a návyků

Pracovní dovednosti a návyky se utvářejí postupně a prohlubují se praktickým procvičováním. Tato fáze je velmi náročná pro žáky i pro učitele z hlediska fixace správných praktických dovedností a návyků, např. praváci a leváci. Nesprávné dovednosti a návyky se odstraňují velmi obtížně.

Metody samostatné práce

Vyučující nejčastěji seznámí žáky se vzorovým výrobkem, vyvodí pracovní postup a žáci pak střídavě pracují samostatně nebo pod vedením učitele. Samostatná práce tvoří základ každé vyučovací jednotky, délka samostatné práce je individuální dle potřeb každého žáka.

Metody kontroly, prověřování a hodnocení

Průběžná kontrola a hodnocení práce má nejen motivační charakter, ale postupně umožňuje žákům vnímat a srovnávat úroveň jejich práce s prací spolužáků. Předpokladem jsou nám již známá kritéria hodnocení. Chybné hodnocení ze strany učitele se může projevit averzí vůči pracovnímu vyučování. Hodnocení by mělo taktéž zohledňovat nejen úroveň schopností žáka, ale i jejich snahu, zájem, vytrvalost a samostatnost. Hodnocení by mělo být vždy podnětné, u těchto žáků je to obzvláště důležité.

3.5 Výchovné a vzdělávací cíle při hodinách pracovní výchovy

Autorka ve svém díle popisuje tyto hlavní vzdělávací cíle, které jsou nedílnou součástí hodin pracovní výchovy.

- Rozumová výchova
- Formování názorů a postojů
- Výchova ke kolektivní práci
- Využívání mezipředmětových vztahů, souvislostí a integrace poznatků, tematických celků, dovedností z různých druhů prací a různých vyučovacích předmětů
- Výchova k přesné a soustavné práci

Organizační formy vyučování v pracovní výchově

Honzíková a Bajtošpopisují organizační formy vyučování a zabývají se tím, jak organizovat vyučovací proces. Kolik žáků bude učitel společně vyučovat a jak má vypadat organizační jednotka vyučovacího procesu.

- Učitel slovně uvede práci a cíl, důležitá je motivace a ukázka výrobku.
- Učitel předvede práci.
- Vysvětlí žákům, jak mají pracovat.
- Ukázka a zároveň přidělení materiálu a pomůcek, které budou žáci potřebovat. Zároveň zdůraznění správného držení náradí, používání pomůcek a materiálu.
- Nastává samostatná práce žáků.
- Průběžné a závěrečné hodnocení práce.
- Závěr- nutné hodnocení pracovní kázně, úsilí žáků a výsledek jejich činnosti.

Učitel hodnotí kvalitu práce, zachování postupu, aktivitu, snahu a samostatnost žáků. Vše je zakončeno úklidem a pozdravením na konci vyučovací jednotky. (Valenta, Müller, 2009)

3.6 Speciální školství a pracovní výchova

„Při pracovním vyučování rozumově zaostalých žáků se učitelsetkává s mnoha obtížemi, podmíněnými zvláštnostmi psychického vývoje žáků. Nedostatečný rozvoj psychických procesů, praktických návyků a dovedností, zvláštní struktury a motivace činnosti, to vše vyžaduje speciální nápravnou výchovu, zaměřenou na překonání nedostatků psychického vývoje mentálně zaostalého žáka. Bez ní nelze u mentálně zaostalých žáků zajistit úspěšnou výuku pracovního vyučování“ (Pinskij, 1978, s. 7)

Autor dále poukazuje na to, že je velmi důležité, aby učitel absolvoval studium zaměřené na vzdělávání žáků mentálně postižených. Aby mentálně postižení žáci byli úspěšní při pracovním vyučování, je nutné, aby speciální pedagog znal jejich zvláštnosti, odlišnosti a věděl, jak překovávat jejich psychické nedostatky. U těchto žáků jsou nedostatky v pracovní činnosti způsobeny jejich zvláštnostmi v psychickém vývoji, ale i v jejich podceňování rozvoje, způsobu a motivace činnosti v pracovním vyučování. Úkolem speciálního školství je vyzdvihnout a ukázat tyto zvláštnosti, které jsou pro ně charakteristické, ale i objasnit podmínky vývoje a vytvářet metody správného vztahu k práci. Pokud vycházíme ze zvláštností psychického vývoje žáků a jejich poznávacích aktivit, je řízení výchovně vzdělávacího procesu efektivní. U těchto žáků je především narušena myšlenková činnost, cílevědomost, kritičnost, nepozornost a ztrácejí cíl činnosti.

3.7 Asistent pedagoga a jeho důležitost

Cílem každé školy je poskytnout všem členům společnosti stejné šance na dosažení odpovídajícího stupně vzdělání a zajišťovat každému občanovi uplatnění práva na rozvoj svých individuálních předpokladů.

Vzděláváním dětí se speciálními potřebami jsou v České republice zajištěny podmínky pro integrované a inkluzivní vzdělávání. Umožňuje je nová školská legislativa, která nabyla účinnosti od 1.1.2005. Jednu z významných podmínek představuje zajištění nezbytných personálních služeb, posílených o profesi asistenta pedagoga.

Asistent pedagoga je podle § 2 odst.2 zákona č. 563/2004 Sb. pedagogický pracovník. *Je zaměstnancem školy a působí ve třídě, v níž je začleněn žák (nebo žáci) se*

*speciálními vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga není „k ruce“ pouze začleněnému žákovi, ale je vedle učitele dalším pedagogickým pracovníkem, který pomáhá zajišťovat plynulý chod výuky, spolupracuje s učitelem a po domluvě s ním věnuje pozornost podle potřeby také ostatním žákům ve třídě. (Asistent pedagoga-
www.inkluzce.cz)*

Asistent pedagoga je poměrně nová profese ve školním prostředí, bez níž si dnešní učitelé již nedovedou představit pedagogickou práci v kolektivu dětí s mentálním postižením a dětí pocházejících ze sociálně znevýhodněných rodin, mezi které patří především romští žáci. Asistent je pomocníkem učitele, neměl by ani učit a ani být „zodpovědný“ za pedagogický proces. Má nezastupitelnou roli při výuce, při výkladu nové látky. Děti mnoha pojmům nerozumějí, neumí si je představit, nová slova jsou jim cizí. Úkolem asistentapedagoga je pojmy dobře vysvětlit, pokud možno intuitivně zprostředkovat, aby jim děti rozuměly. Ve speciálních třídách je velmi důležitá i fyzická podpůrná pomoc asistenta.

3.8 Zvláštnosti mentálně postižených žáků a vliv na pracovní činnost

V základní škole speciální jsou vzdělávání žáci se středním mentálním postižením a s postižením s kombinovanými vadami. Je nám známo, že u těchto žáků jsou nedostatečně rozvinuty poznávací procesy, a to má velký vliv na jejich pracovní činnost, která je složena nejen s praktických, ale i poznávacích činností. Na výkonnosti těchto žáků při vyučování má velký vliv jejich psychický stav, zájem, motivace aj. Základním ukazatelem výkonnosti člověka je pozornost, která nejvíce podléhá únavě. Nejtypičtějším příznakem snížení výkonnosti je pokles soustředěnosti a stálosti pozornosti. Pedagog musí dobře znát možnosti aktivizace žáků a metody pro zlepšování jejich pozornosti.

Pinskij (1978) poukazuje na to, že vliv na pracovní činnost mentálně zaostalých žáků má vnímání, které je charakterizováno velkou specifíčností a má vliv na činnost a celkové chování. Projevuje se zpomaleností, omezeností, špatnou orientací žáků potřebnou k pracovní činnosti. Jejich vnímání je nedostatečně analytické (vnímání analytické-zaměřené na detaily a jejich porovnávání, nedostatky v rozlišování tvarů, které se liší podle osy v rovině horizontální či vertikální).

Dále zde autor poukazuje na paměť, která je u mentálně postižených žáků slabší. Mají sníženou produktivitu zapamatování si postupů při pracovních činnostech. Mají slabší paměť než zdraví žáci, zejména v logickém myšlení.

Dalším závažným ukazatelem jsou myšlenkové procesy u těchto žáků, nedostatečná analýza a syntéza. Jejich analýza je příliš obecná, nespecifická a neodhaduje individuální zvláštnosti předmětů a má vliv na pracovní činnost. Nedostatky v myšlení se projevují zejména při řešení rozumových úkolů. Nestanoví si nutné souvislosti a vztahy mezi předměty a jevy, neuvádějí do souvislosti svoje jednotlivé úkony a operace, nekoordinují navzájem prováděné úkony a operace. Tito žáci mají narušenou cílevědomost myšlení, což velmi závažně ovlivňuje jejich pracovní činnost. Nemohou úspěšně pracovat bez plánování a kontroly pracovních úkonů, které jsou důležité k dosažení vytyčeného cíle.

Velkou úlohu v pracovním procesu má srovnávání. Mentálně postiženým žákům dělá velké problémy samostatné určování shody a rozdílů. Srovnávání je nutné spojovat s manipulací, jsou sice schopni zjistit, v čem se srovnávané předměty liší, ale obtíže jim působí určit jejich shodné znaky.

Žáci jsou nedostatečně fyzicky vyvinuti, což je další faktor, který ovlivňuje jejich pracovní činnost. Tento nedostatek se projeví při úkolech, které vyžadují zvýšenou rychlost fyzickou námahu. Pracovní proces je tak ovlivněn nedostatečným vývojem jemné a hrubé motoriky. Proto jsou u těchto žáků vyžadovány nápravně výchovné práce.

4 PRACOVNÍ VÝCHOVA V ZÁKLADNÍ ŠKOLE SPECIÁLNÍ DLE RVP

4.1 Vymezení PV v rámci RVP

Výchova k práci patří k nejstarším úlohám výchovy. V pracovní výchově se také respektují individuální zvláštnosti žáků.

Pracovní výchova je dle RVP - ZŠ (Rámcový vzdělávací program – Základní školy speciální) uvedena do oblasti s názvem Člověk a svět práce. V některých ročnících se ještě vyučuje dle původních osnov a hodiny pracovní výchovy jsou spojeny s hodinami výtvarné výchovy. Samozřejmě i tyto vyučovací hodiny a jejich vzdělávací cíle jsou určeny pro chlapce a dívky. V tomto typu školy má pracovní výchova zvýšenou časovou dotaci. Žáci se seznamují s různými materiály, s užíváním různých vhodných pomůcek a nářadí. Získávají vědomosti a dovednosti během celého základního vzdělávání. Učí se pracovat samostatně i v týmu a vážit si své práce i práce druhých.

Pracovní vyučování vytváří u dětí s mentálním postižením základní pracovní vědomosti, rozvíjí jejich manuální i intelektové pracovní dovednosti a návyky v této oblasti. Připravuje tak žáky k účasti ve výrobní praxi, a kromě toho je jedním z nejdůležitějších prostředků jejich další profesní orientace. Pracovní vyučování plní ještě speciální úkoly v oblasti reedukace a kompenzace deficitu schopností – zdokonaluje poznávací funkce, zmírňuje motorické poruchy, snižuje nedostatky prostorové orientace a stimuluje řeč a myšlení.

Cílem pracovní výchovy je rozvoj hrubé a jemné motoriky, při které žáci získávají základní manuální zručnost a vytváří si kladný vztah k pracovním dovednostem. Obzvláště důležité jsou návyky v různých pracovních oblastech. Žáci jsou vedeni k přesnosti a vytrvalosti, k naučení se plnění pracovních úkolů, porozumění pojmům, návodům, odpovědnosti a kladného vztahu k práci. Poznávají různé druhy lidských činností, osvojují si potřebné dovednosti a poznatky, které jsou důležité při jejich uplatnění k volbě povolání. Naučí se dodržovat hygienické a bezpečnostní předpisy a pravidla práce.

4.2 Význam vzdělávacích cílů dle RVP

Jednotlivé okruhy a jejich obtížnost jsou stupňovány dle věku žáků a jejich schopností, které odpovídají jejich pracovním a fyzickým možnostem. Úroveň vědomostí, schopností, které jsou u těchto žáků individuální a variabilní, je dosahováno vzdělávacích cílů za přispění mnohých podpůrných opatření.

Sebeobsluha

V případě těchto žáků patří do jejich života neodmyslitelně sebeobsluha, která se u jednotlivých žáků liší dle jejich individuálních zvláštností. U těchto žáků je každý pokrok velmi znatelný. Osvojení hygienických návyků, sebeobslužné činnosti, jako jsou svlékání a oblékání, složení a uložení oděvu do skříně, obouvání a udržování pořádku ve svých věcech i ve svém okolí, považujeme v socializovaném prostředí za běžné, ale pro žáky se střední mentální retardací je už mnohdy obtížné a nelehké a mnohdy je zapotřebí i pomoc druhých.

Práce s drobným materiálem

Práce s drobným materiálem zahrnuje různé drobné materiály a jejich užití, jako jsou například přírodniny, papír, karton, modelovací hmoty, textil, drát, folie aj.

Pro tyto žáky je velmi důležité zvládnutí základních manuálních prací s jednoduchými pomůckami a materiálem. Jsou pro ně vytvářeny jednoduché postupy pro vytváření různých předmětů z tradičních i netradičních materiálů. Pracovní činnosti a jejich náměty jsou také často spojovány s lidovými zvyky, tradicemi a řemesly. K tomu patří také pracovní nástroje, pomůcky, jejich využití a funkce. I při práci s drobným materiálem je nutno dodržovat postupy práce, organizaci a bezpečnost práce. Neodmyslitelné a samozřejmé je slovní vedení a názorná prezentace speciálního pedagoga.

Práce montážní a demontážní

Žáci pracují při montáži a demontáži se stavebnicemi různého druhu. Sestavují a demontují plošné a prostorové stavebnice a sestavují z nich jednoduché modely. Tato činnost je velmi oblíbená – je to pro ně hra. U žáků je zde posilována a rozvíjena jemná a hrubá motorika. Žáci pracují dle předlohy, postupu a slovního vedení pedagoga. Při

práci si udržují pořádek na svém pracovním místě, dodržují zásady bezpečnosti práce a hygieny.

Pěstitelské práce

Pěstitelské práce naplňují drobné praktické činnosti – ošetřování pokojových květin a jejich podmínky pro pěstování. Obsahují tematiku květiny, ovoce, zelenina, okopaniny, zabývají se půdou – jejím zpracováním na jaře a na podzim. Sběr bylin a rostlin na zahradě, ve volné přírodě, seznámení se s léčivými, jedovatými rostlinami, rostlinami vhodnými jako koření a seznámení s alergeny a rostlinami ohrožujícími život člověka. Učí se pomoci při výsadbě a sklizni na zahrádce. Učí se používat lehké zahradní náčiní. Opět je nezbytná bezpečnost a hygiena práce, která je důležitá ve všech oblastech. Vycházky a exkurze do parku, volné přírody, na zahradu či pole jsou pro žáky důležité pro poznávání přírody samotné a pozorování jí v různých ročních obdobích.

Práce v domácnosti

Během svého života se žáci běžně setkávají s prací v domácnosti. Při pracovní výchově se seznamují se základním vybavením kuchyně, učí se připravit jednoduché pohoštění, připravit pokrmy podle daných postupů v souladu se zásadami zdravé výživy, dodržovat pravidla správného stolování a dodržování společenského chování při stolování. Učí se zvládat práci s jednoduchými kuchyňskými nástroji, zároveň udržují čistotu a pořádek ve třídě, v bytě, učí se používání úklidových prostředků. Žáci jsou seznámeni s předpisy při zacházení s elektrospotřebiči a dodržování základních bezpečnostních a hygienických návyků.

Práce s technickými materiály

Za technické materiály především považujeme plasty, dřevo a kov. K těmto materiálům mají v pracovní výchově blíže chlapci. Výuka je realizována na školním pozemku, v dřevodílně a kovodílně nebo ve třídě. Žáci se učí rozlišovat různé druhy materiálů, získávají základní vědomosti o materiálech, nástrojích a pracovních postupech. Osvojují si pracovní návyky při všech manuálních činnostech s nástroji pomocí ukázky a demonstrace. U žáků je rozvíjena tvořivost, při které mohou uplatnit své vlastní nápady.

Uvědomují si a učí se využívat ochranné pomůcky, dodržovat bezpečnost práce a hygienu. Při učivu je zohledňována individuální stránka žáka a jeho individuální možnosti.

4.3 Klasifikace žáků v hodinách pracovní výchovy

Hodnocení ve vyučování významně ovlivňuje kvalitu výchovně vzdělávacího procesu.

Je hodnocena správnost řešení, ale i snaha, kterou speciální pedagog hodnotí převážně u těchto postižených žáků. Žáci by se měli naučit hodnotit i sami sebe, aby poznali své vlastní schopnosti. Při hodnocení se vytváří zpětná vazba, aby si žák uvědomil, v čem se má ještě zlepšovat. Speciální pedagog zohledňuje všechny fyzické i psychické předpoklady žáka, kterými je jeho výkon ovlivněn. Každé dítě chce být chváleno a mít dobrý pocit z jakékoli odvedené práce. Velmi špatným a krutým hodnocením by mohlo být sníženo sebevědomí žáka a jeho další chuť k práci by mohla být zmařena. Každý toužíme po pochvalě a uznání. Pedagog hodnotí celkový přístup k práci, snaživost, trpělivost, i když se na konci výrobek nepovede.

Švarcová (2006, s.113) uvádí, že hodnocení žáků ve speciálních školách je velmi obtížné a náročné. Není možné shrnout hodnocení těchto žáků do jedné číslice, protože u těchto žáků je nutné hodnotit pochopení učiva, samostatnost, zohlednit závažnost mentálního postižení a psychické problémy žáka. Po dlouhých diskuzích s odborníky se přistoupilo ke slovnímu hodnocení, pro něž byl vypracován podrobný metodický pokyn. Žáci v základní škole speciální jsou tedy hodnoceni ve všech ročnících slovním hodnocením. Hodnocení žáka vychází ze znalostí jeho příznaků postižení a uplatňuje se ve všech vyučovacích předmětech, ve kterých se projevuje postižení a individualita každého žáka. Průběžné hodnocení uplatňujeme při hodnocení jednotlivých výsledků a projevech žáka. Hodnocení prospěchu se provádí na konci každého pololetí. Ve vyhlášce č. 48/2005 Sb. jsou uvedeny další všeobecné náležitosti hodnocení žáka.

4.4 Bezpečnost a hygiena práce při pracovní výchově a vyučování

Mezi nejcennější hodnoty patří život a zdraví člověka. Protože poměrně hodně úrazů vzniká při práci, je všeobecným požadavkem bezpečnosti a hygieny práce vytvářet takové pracovní podmínky, aby nebyli lidé vyřazováni z plnohodnotného života, pracovního či vyučovacího procesu právě nemocí nebo úrazem, způsobeným nevhodnými pracovními podmínkami.

MŠMT uvádí, že školská zařízení a školy jsou povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů při jejich vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech, při poskytování školských služeb. Ministerstvo školství vydalo metodický pokyn č.j.37014/2005-25, kde při vzdělávání ve školách a školských zařízeních a při činnostech s ním souvisejících je zajištěna ochrana a bezpečnost ochrany zdraví dětí, žáků a studentů. (www.mšmt.cz)

O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních hovoří vyhláška č.72/2005Sb. Rámcové vzdělávací programy stanoví kromě konkrétních cílů, formy, délky a povinného obsahu vzdělávání i podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví (Poradenské služby, § 4 a § 5 školského zákona, <http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon/cast-1?strana=2>)

Ředitel školy je ze zákona povinen zajistit školení zaměstnancům školy o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP při práci. Odborné předpoklady týkající se pedagogické činnosti jsou doplňovány předpisy vztahující se k rizikům, s nimiž může přijít pedagog do styku. Třídní učitel má v třídní knize osnovu pro poučení a ochraně zdraví. Každý žák je seznámen s jednotlivými body v osnově hned od začátku školního roku. Při vstupu do jednotlivých odborných učeben jsou žáci opět poučeni s bezpečností a hygienou na pracovišti. Ministerstvem zdravotnictví byla vydána vyhláška č.410/2005 Sb., ohygienických normách ve školství. (BOZP, <http://www.msmt.cz/ministerstvo/bezpecnost-a-ochrana-zdravi-pri-praci>)

Aby si žáci osvojili návyky bezpečnosti a hygieny, je nutné, aby při vykonávání práce nabývali dojem, že výsledky jejich práce a úsilí jsou k praktické potřebě a jsou důležité pro jejich budoucí život.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

*Nikdo není úplně neschopný,
každý dokáže aspoň něco vyrobit,
jen mu k tomu musíme vytvořit podmínky.*

„Preiffer“

Pro praktickou část diplomové práce si autorka zvolila kvalitativní výzkum, ve kterém je navázáno na část teoretickou, je zde shrnut cíl a význam pracovní výchovy. Tento typ výzkumu zdůrazňuje subjektivní aspekty² jednání lidí.

V této práci byl dodržen Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Cílem praktické části je pozorování žáků při pracovním vyučování a dokázání jeho velkého významu pro tyto žáky. Ukázka různých námětů pro práci s žáky se středně těžkou mentální retardací na základě rozhovorů s pedagogy, asistenty, žáky a informací z odborné literatury. Potvrzení důležitosti asistenta pedagoga a jeho neocenitelná pomoc při vyučování, jak žákovi, tak speciálnímu pedagogovi.

Autorka zde uvádí čtyři případové studie a metodou pozorování jsou prováděny následky a následná fotodokumentace práce žáků se střední mentální retardací, jak z důvodu zdravotního, tak i sociálního na základní škole speciální.

5.1 Cíle a výzkumné metody

Hlavním cílem této práce je potvrdit důležitost a význam pracovní výchovy u dětí se středně těžkou mentální retardací. Přiblížit možnosti, metody výchovy a vzdělávání a poukázat na její potřebu do jejich dalšího života.

²Subjektivní aspekty- úhel pohledu na nějakou skutečnost vztahující se na jedince

Tuto část autorka vypracovala na základě několika výzkumných metod. Jednou z hlavních bylo pozorování.

Pipeková (1998) ve své knize poukazuje na to, že metoda pozorování nám dovoluje zkoumat jedince v jeho přirozeném prostředí, pomáhá nám zjišťovat úroveň jeho vlastností, schopností, psychických a sociálních vztahů.

Další metodou byl rozhovor nejen se žáky se středně těžkým postižením, ale i s jejich rodiči a zákonnými zástupci a s pedagogickými pracovníky, kteří s těmito žáky byli v kontaktu.

Do této práce autorka využila obsahovou analýzu osobní dokumentace žáků - zprávy ze školských poradenských zařízení, katalogové listy, hodnocení pedagogů, tematické a individuální vzdělávací plány, také samotnou tvorbu těchto žáků a jiné. Veškeré závěry a poznatky jsou shrnuty do případových studií.

5.2 Výuka podle ŠVP v ZŠ speciální

Všechny školy, které mají v rejstříku škol obor vzdělání základní škola speciální, zahájily výuku podle ŠVP zpracovaných podle RVP ZŠ v 1. a 7. ročníku od 1. září 2010.

RVP uvádí, že v ostatních ročnících bude nadále probíhat výuka podle Vzdělávacího programu pomocná škola a Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy, které jsou považovány za dobíhající. Školy by měly mít zpracovány dva učební plány. Učební plány dobíhající vzdělávací soustavy lze upravit tak, aby se co nejvíce přiblížily ŠVP. Jedná se tak o úpravy vnitřní struktury, nikoliv o navýšení počtu hodin.

(RVP, <http://www.rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-s>)

Tabulka 2 : Rámcový učební plán pro základní školu speciální - 1.díl

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1. – 6. ročník	7. – 10. ročník
		Minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Čtení	16	12
	Psaní	10	7
	Řečová výchova	12	4
Matematika a její aplikace	Matematika	12	12
Informační a komunikační technologie		2	4
Člověk a jeho svět		16	-
Člověk a společnost		-	8
Člověk a příroda		-	12
Umění a kultura	Hudební výchova	18	8
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	-	2
	Tělesná výchova	18	12
Člověk a svět práce		21	22
Průřezová témata		P	P
Disponibilní časová dotace		10	11
Celková povinná časová dotace		135	114

Zdroj:RVP pro obor vzdělání základní škola speciální VÚP Praha 2008

Z tabulky je patrné, že na základní škole speciální jsou vyšší časové dotace u pracovního vyučování. Rámcově vzdělávací program nabízí disponibilní časové dotace a jejich využití. V kompetenci ředitele školy je potom následné přiřazení k nějaké vzdělávací oblasti. Ve školním vzdělávacím programu každé školy je potom využití těchto disponibilních hodin závazné.

V RVP pro základní školu speciální autoři popisují vzdělávací oblast Člověk a svět práce takto: „Vzdělávací oblast Člověk a svět práce je jednou ze stěžejních vzdělávacích oblastí ve vzdělávání žáků s mentálním postižením. Zahrnuje široké spektrum pracovních činností, které vedou žáky k získání souboru vědomostí, základních pracovních dovedností a návyků v různých oblastech lidské činnosti. Cíleně se zaměřuje a systematicky ovlivňuje rozvíjení motorických schopností, manuálních dovedností a

návyků žáků , a tím přispívá k jejich co nejsamostatnějšímu zapojení do každodenního života a umožňuje jim přípravu na vykonávání jednoduchých pracovních činností. Žáci se učí pracovat samostatně i v týmu a vážit si práce své i druhých. Seznamují se s různými materiály, s funkcí a užíváním vhodných pomůcek a nářadí. Vzdělávací oblast je realizována v průběhu celého základního vzdělávání od prvního do desátého ročníku. V 9. a 10. ročníku lze podle schopností žáků zařadit předprofesní přípravu. Její zaměření záleží na místních podmínkách a možnostech školy“.

(RVP, <http://www.rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-s>)

Tabulka 3.- Tabulka pro hodnocení žáka v základní škole speciální dle vyhlášky č. 48/2005 Sb

Předmět	1.	2.	3.	4.	5.
Čtení	Čte samostatně, plynule s porozuměním.	Čte s pomocí a částečným porozuměním.	Čte s pomocí.	Čte pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá.
Psaní	Píše samostatně, čitelně, úhledně.	Píše úhledně, čitelně.	Píše s pomocí.	Píše pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá.
Řečová výchova	Učivo dobře zvládá.	Učivo zvládá.	Učivo zvládá s pomocí.	Učivo zvládá pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá
Matematika	Počítá přesně a pohotově.	Počítá s drobnými chybami.	Počítá s pomocí.	Počítá jen s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá
Informatika	Učivo dobře zvládá.	Učivo zvládá.	Učivo zvládá s pomocí.	Učivo zvládá pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá
Věcné učení	Učivo dobře zvládá.	Učivo zvládá.	Učivo zvládá s pomocí.	Učivo zvládá pouze s trvalou	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá

				pomocí.	
Člověk a společnost	Učivo dobře zvládá.	Učivo zvládá.	Učivo zvládá s pomocí.	Učivo zvládá pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá
Přírodověda	Učivo dobře zvládá.	Učivo zvládá.	Učivo zvládá s pomocí.	Učivo zvládá pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá
Hudební výchova	Má dobrý hudební sluch i rytmus, pěkně zpívá.	Rád zpívá, má dobrý rytmus.	Rád zpívá a poslouchá hudbu.	Rád (se zájmem) poslouchá hudbu.	Dosud nemá vztah k hudbě.
Výtvarná výchova	Je tvořivý a zručný.	Je tvořivý, pracuje s malou pomocí.	Při práci vyžaduje vedení.	Při práci potřebuje pomoc a vedení.	Práce se mu zatím nedaří.
Výchova ke zdraví	Učivo dobře zvládá.	Učivo zvládá.	Učivo zvládá s pomocí.	Učivo zvládá pouze s trvalou pomocí.	Učivo dosud (zatím, ještě) nezvládá
Tělesná výchova	Je obratný a snaživý.	Je méně obratný, ale snaží se.	Snaží se.	Je méně obratný, cvičí s pomocí.	Při cvičení potřebuje velkou pomoc.
Pracovní výchova	Je tvořivý a zručný.	Je tvořivý, pracuje s malou pomocí.	Při práci vyžaduje vedení.	Při práci potřebuje pomoc a vedení.	Práce se mu zatím nedaří.

Zdroj: <http://www.rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-s>

5.3 Případové studie žáků se středním mentálním postižením

Vašek (1991, inValenta, Muller 2009) popisuje případovou studii (kazuistiku) jako důkladné studium dostupných materiálů o pozorovaném jedinci, dále jako diagnostické zhodnocení a formulování závěrů. Také doporučuje posuzování získaných informací z dalších hledisek, které jedince ovlivňují, například dědičné faktory, sociální a psychické narušení, prostředí, prožitky, fyzické i psychické trauma, vnější a vnitřní činitele vývoje.

Z důvodu dodržování Zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů jsou v následujících případových studiích uvedena pouze křestní jména, která jsou fiktivní.

5.3.1 Případová studie – Anna

Jméno: Anna

Datum narození: x. x. 1994

Diagnóza: DMO³, středně těžká mentální retardace, zraková a sluchová vada, epilepsie, srdeční vada, skolioza⁴, porucha štítné žlázy, dyslalie⁵ - je levák, IQ 46.

Rodinná anamnéza

Informace, které autorka uvádívá v rodinné anamnéze, jsou čerpány během dlouhodobého pozorování rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou pozorované dívky a také rozhovor se samotnou Annou.

Anně bude 20 let a od narození vyrůstá se starší zdravou sestrou v harmonické a úplné rodině. Rodiče se dceři věnují s velkou láskou a trpělivostí a snaží se být své dceři velkou oporou. Prostředí, ve kterém Anna žije, je klidné, vyrovnané a velmi podnětné.

V rodinné anamnéze nejsou známa žádná závažná onemocnění.

³ DMO-označení pro soubor nenakažlivých a neprogresivních poruch vývoje motorických oblastí mozku nebo jejich jiné poškození v raném stádiu vývoje, jejichž důsledkem jsou zejména poruchy hybnosti.-poškození je nevratné

⁴Skolioza – deformace páteře

⁵ Dyslalie- druh narušené komunikační schopnosti, kterou řadíme mezi poruchy artikulace. Vyznačuje se tím, že narušena je výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek mateřského jazyka, zatímco ostatní hlásky jsou vyslovovány správně, dle příslušných jazykových norem.

Matka je narozena v roce 1970, je vyučena a nyní pečuje o osobu blízkou. Otec narozen v roce 1966, je vyučen jako elektrikář a žije ve společné domácnosti. Starší dcera již pracuje v sociálních službách a vystudovala VŠ. Všichni jsou po zdravotní stránce v pořádku.

Rodina žije ve společné domácnosti v bytě 3+1. Anna má společný pokoj se starší sestrou. Většinu volného času se snaží rodina trávit společně, pravidelně chodí na procházky a matka s Annou navštěvují centra pro postižené, chodí na jejich srazy. Anna má ještě prarodiče, kteří žijí na vesnici a má je strašně ráda, a hlavně jejich domácí zvířata. Hlavní podíl při výchově a vzdělávání Anny má především matka, která se dceři věnuje s maximálním nasazením a snaží se o její všestranný rozvoj. Otec se více věnoval starší dceři a práci. Obtížně se smiřoval s postižením mladší dcery.

Osobní anamnéza

Informace v osobní anamnéze byly čerpány prostřednictvím pozorování dívky a její rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou studované dívky a zprávy z psychologického vyšetření.

Anna se narodila z druhého těhotenství, které bylo rizikové, předčasné ve 38. týdnu, byla 3x kříšena- porod byl klešťový. Po porodu měla dýchací problémy a byla umístěna do inkubátoru. Anna prodělala těžkou novorozeneckou žloutenku-hyperbilirubiněmi⁶. Zpočátku byla krmena intravenosně⁷, protože měla nemocné zažívací ústrojí a nemohla potravu strávit. Potom byla kojena asi 1/2 roku.

Již od narození měla opožděný psychomotorický vývoj a začínala pomalu chodit a mluvit až ve dvou letech. Matka s ní od mala cvičila Vojtovu metodu a chodila na rehabilitace. Byla v péči neurologa a ortopeda.

V současné době je Anna velmi milá a přátelská žena. Má ráda své stereotypní zvyky, na které je zvyklá ona i její celá rodina.

⁶ Hyperbilirubinémie-je zvýšení hladiny bilirubinu v krvi

⁷ Intravenosně-nitrožilní způsob vpravení tekuté látky přímo do žíly či tepny

Edukační anaméza

Edukační anaméza zahrnuje výchovu i vzdělávání Anny.

Mateřskou školu navštěvovala Anna na zkrácenou dobu, hlavně kvůli tomu, aby si zvykla být i mezi jinými lidmi. Matka se s dcerou učila doma, cvičila a od mala navštěvuje kroužky.

Na základě žádosti rodičů byla Anna vyšetřena ve speciálně pedagogickém centru, kde jí diagnostikovali středně těžké mentální postižení a zároveň jim byl doporučen vzdělávací program Základní školy speciální. Do první třídy nastoupila na ZŠ speciální v 7 letech. Adaptace na školní prostředí proběhla bez komplikací a ve třídě jí byl přidělen asistent pro žáka s více vadami a speciálně vzdělávacími potřebami dle Zákona č.561/2004 Sb. avyhl.č. 73/2005 Sb.

Podle vyjádření matky potřebuje Anna stálou pomoc s běžnými úkony. Nedokáže se sama obléknout, neumí si sama vzít léky, které musí užívat a potřebuje trvalý dohled. Nevyzná se v prostoru, ztrácí se. Matka ji musí doprovázet i na každodenní cestě do školy, kam nedokáže jít sama. Anna se bojí nejrůznějších věcí, mívá záchvaty strachu, např.u lékaře se bojí lehnout si na vyšetřovací lehátko, i do vyšetřovny ji musí matka doprovázet. Bojí se vody a je třeba ji hlídat i při osobní hygieně. V kuchyni se zastaví u dveří a dál nejde - jen k jídelnímu stolu se najíst a pak rychle odejde do pokoje. Když je nervózní nebo zrovna neví, tak si dloube kůži na rukou.

Asistent pomáhá zprostředkovat výchovu a vzdělávání dle pokynů třídního učitele po celou dobu Anniny školní docházky. Jsou jí zadávány úkoly přiměřené jejímu schopnostem, asistent se snaží koncentrovat její pozornost na práci, zadané úkoly jí i opakuje, pomalu vysvětlí a pomůže jí začít s prací. Při práci je velmi důležitá podpora v dodělání zadaného úkolu. Při hodině je střídáno několik činností, aby nedocházelo k únavě a žákyně byla pozorná v průběhu vyučování, v případě potřeby se nechá odpočinout. Její pracovní tempo je pomalé, má horší porozumění, někdy nechápe zadání úkolu. Při dobře odvedené práci má velkou radost.

Annamá mírné problémy s orientací v cizím prostoru, nikdy nejde nikam sama. Má stereotypní návyky, chodí na stejné WC, ručník si dává na stejný háček, chodí stejnou naučenou cestou, když nastane změna: všimne si a slovně nesouhlasí, prohodí i

něco vtipného a situaci neguje, ale po bližším vysvětlení reaguje klidně a kladně. Zmateně vypráví historky z domova, mnohdy nemají souvislost nebo je ze sebe z ničeho nic vychrlí. Její zájem o učení stále roste a podle Anny si nedokáže představit, že by do školy nechodila. Do školy chodí velmi ráda. Nyní opakuje již 3. rokem 10. ročník ze zdravotních důvodů.

Současná úroveň žákyně v 10. ročníku

Dobře pracuje na úrovni nápodoby - je stále nutné individuální vedení a časté opakování a povzbuzování. Maximální využití názoru ve výuce a mezipředmětových vztahů. Pracuje metodou pokusu a omylu.

Anna je levák, její úchop je správný, má grafomotorické obtíže a vážne vizuomotorická koordinace.

Řeč – dysláická, chudá slovní zásoba, někdy málo srozumitelná, artikulační neobratnost, echolálie, umí pěkně přednést báseň a naučit se nazpaměť písně.

Čtení - samostatně čte po slabikách, u krátkých slov hned utvoří slovo. Čtenému textu rozumí částečně, po přečtení asistentem text překotně s pomocí přečte. Vypráví ve stručných holých větách.

Počty – samostatně počítá 0-10 na prstech ruky, reaguje na dotyk, příklady 0 – 100 počítá s částečnou pomocí na počítadle a kalkulačce, zvládá základní geometrické tvary.

Psaní – píše vzhledem k možnostem DMO, úchop levé ruky je správný, občas ho nesprávně zamění, grafomotorické obtíže. Vážne vizuomotorická koordinace při diktátu, diktujeme po slabikách. Písmenka má kostrbatá, a třeba i nespojená.

Kresba postavy - simplexní⁸, schematická, obsahově správná, končetiny jednodimenzionální.

Sociální zralost – vážne, nechápe sociální porozumění situaci.

Smyslová výchova - rozvoj zrakového a sluchového vnímání, cvičení hmatu, čichu a chuti, kinestézi, prostorovou orientaci, vizuomotorická cvičení. Má rád kresbu i malbu, pracuje však s pomocí.

⁸ Simplexní - jednoduchý přenos informací pouze v jednom směru

Hrubá motorika –je neobratná, těžkopádná, má narušenou koordinaci pohybů, má opožděné motorické reakce-nechytne míč.

Jemná motorika – vedoucí levá ruka, správný úchop tužky, tlak na podložku, píše psacím i tiskacím písmem, pismo kostrbaté.

Pracovní vyučování -velmi ráda kreslí, maluje, skládá puzzle,umí barevně rozlišovat a má ráda ruční práce.Obsahová stránka její tvorby je chudá, fantazii nemá příliš rozvinutou a musí být i při kresbě barevně vedena, ale moc se snaží. Ráda při pracovním vyučování pomáhá: při vaření, v keramické dílně, ráda pracuje i se dřevem a přírodními materiály za stálého vedení asistenta.

Cíl pracovní výchovy u Anny

Při práci Anny je velmi důležitá pozornost, která souvisí s jejím bezprostředním vnímáním a poznáním. Mnoho věcí nezná a neuvědomuje si spojitosti, sama od sebe nic nezačne, musí být od pedagoga a asistenta vedena tak, aby byla schopna práci dokončit - při tomto je velmi důležitá motivace. Vedení při hodinách pracovní výchovy musí být systematické a musí být naplánován postup, který je pro Annu důležitý, aby i s pomocí došla ke správnému výsledku, ze kterého má posléze úžasný pocit.

Cílem pracovní výchovy u Anny je trénování a procvičování hrubé a jemné motoriky, aby si stále rozšiřovala své obzory a poznání. Pracovní vyučování je vlastně pro Annu terapií.

Pracovní výchova nabízí žákům sebevyjádření i odreagování prostřednictvím alternativní, symbolické a neverbální řeči, které se sami naučí postupně rozumět.

Potenciál pracovního tvoření vyžaduje aktivní zapojení a ochotu pracovat a zároveň umožní velké sebevyjádření na základě neverbálních prostředků.

Nevíme, jak to s Annou bude dál v jejím vzdělávání, matka dle jejích slov ještě stále nemá představu, ale dle jejích možností to vypadá – ve škole je šťastná a spokojená.Dle sdělení matky s ní Anna zůstane zřejmě doma a budou navštěvovat různé kroužky, skupiny s mentálně postiženými, cvičení a rehabilitace.Anna není schopna sama chodit do chráněné dílny, která by byla pro ni přínosem, není ani schopna sama bez dozoruapomoci pracovat.

Závěr případové studie

V případové studii se autorka snažila poukázat na důležitost pracovní výchovy u Anny, která má středně těžkou mentální retardaci. U těchto žáků plní pracovní vyučování spíše rehabilitační charakter. Rozvíjí se zde hrubá a jemná motorika. Motorické činnosti kladně ovlivňují rozvoj rozumových schopností, myšlení a řeči, ale významně se podílejí i na utváření kladných charakterových vlastností. Pohybová koordinace se uplatňuje v našem každodenním životě, a to od narození až do dospělosti.

Při pracovním vyučování je u Anny důležité posilovat sebevědomí, prožít úspěch a uspokojení z dobře vykonané práce. Tím, že je dobře a kladně motivována, se utváří kladný vztah k práci a chápání její hodnoty.

Ukázka z pracovního vyučování nám naznačuje, jak je pro Annu důležité trénování prostorové orientace, trénování jemné a hrubé motoriky. Důležitý je i samostatný výběr materiálu, tedy bavlny, čtvrtky a pastelek, kde se ukáže, jaké barvy má Anna ráda. Anna pracovala s pomocí i bez pomoci asistenta. Hodina ji velmi bavila, byla příjemně naladěna po celou dobu a měla velkou radost z dobře odvedené práce.

Cílem bylo osvojit si základní pracovní dovednosti, zvládnout zacházení s jednoduchými pracovními pomůckami, umět je pojmenovat s co nejmenší pomocí. Získat základní vědomosti o používaném materiálu, pomůckách a pracovním postupu. Respektování základních pravidel hygieny a bezpečnosti práce. Úkolem speciálního pedagoga a asistenta bylo najít správnou a vhodnou motivaci k práci, což bylo v tomto případě splněno a úkol byl zdárně dokončen. Bylo také nutné zvolit vhodnou obtížnost pracovní činnosti s ohledem na individuálnost žáka. Její práce odpovídá tak 5-6 letému zdravému dítěti.

Ve školním roce 2014/2015 ukončí Anna třetí prodloužení své školní docházky v základní škole speciální. Matka je se vzděláváním své dcery ve škole spokojena a přemýšlí o tom, že pokud to půjde (i s ohledem na zdravotní stav Anny), bude jí školní docházku prodlužovat dál. Matka ale zároveň ví o možnosti dalšího studia, kterou sama stále zvažuje, ale praktická škola se nachází 30 km od místa bydliště a Anna není schopna sama dojíždět ani se o sebe sama postarat. Co se týká bydlení, matka i celá její rodina si přejí, aby s Annou stále bydleli ve společné domácnosti.

Náslechy – Ukázky osvojených dovedností Anny

Ročník: 10

Předmět: Pracovní výchova

Hodina: rozsah 8 hodin týdně

Počet přítomných žáků: 6

Téma vyučovací hodiny: ruční práce, práce s bavlnou a papírem

Pomůcky: čtvrtka, tužka, pastelka, lepidlo, nůžky a různé druhy bavlny

Cíl: aktivní zapojení, barevné rozlišení, umístění, trénování samostatnosti, procvičení jemné a hrubé motoriky.

Obrázek 1. Úkol: nakreslit holčičku s šaty a obrázek doplnit bavlnou. Asistent slovně vede, pravidelně nastříhal vlnu a ukáže, kam jí umístit.

Obrázek 2. Práce bez asistenta - Asistent pouze zadal úkol a nastříhal vlnu, Anna má před sebou stále vzor, který vyrobila s asistentem.

Obrázek 3. Ukázka kresby „Na procházce“ - pod neustálým vedením asistenta, ukazování, kam co nakreslit, umístit a jakou barvou kreslit. Velmi pěkná kresba.

5.4.2 Případová studie - Honza

Jméno: Honza

Datum narození: x. x. 1997

Diagnóza: DMO⁹, spina bifida¹⁰, problémy v hrubé a jemné motorice, dyslexie¹¹, IQ 48

Rodinná anamnéza

Informace, které autorka uvádí v rodinné anamnéze, jsou čerpány během dlouhodobého pozorování rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou pozorovaného chlapce a také rozhovor se samotným Honzou.

Honzova matka měla prvního zdravého syna v 17 letech, s jeho výchovou jí pomáhala babička. Druhé těhotenství rizikové ve 20 letech, moc o sebe nedbala – kouřila a nepečovala o sebe. Honza se předčasně narodil v roce 1997, měl omotanou pupeční šňůru okolo krku a byl přidušen. Honza prodělal novorozeneckou žloutenku a byl v inkubátoru. Nebyl kojen. Chlapec má DMO a spinu bifidu – je to souběh vad, jak tělesných, tak mentálních. Má ještě mladší 5 letou zdravou sestru. Každé dítě má matka s jiným otcem. Momentálně je rodina úplná, žijí ve společné domácnosti. Rodina patří do nižší sociální vrstvy, matka vyučena – nikdy nepracovala. Otec je dělník.

Osobní anamnéza

Informace v osobní anamnéze byly čerpány prostřednictvím pozorování chlapce a jeho rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou studovaného chlapce a zprávy z psychologického vyšetření. Od mala navštěvoval neurologa a ortopeda.

Do základní školy speciální nastoupil v 8 letech. Adaptace na školní prostředí proběhla bez komplikací a ve třídě mu byl přidělen asistent pro žáka s více vadami se speciálně vzdělávacími potřebami dle Zákona č. 561/2004 Sb. a vyhl. č. 73/2005 Sb.

⁹DMO — Dětská mozková obrna je ranně vzniklé poškození mozku, projevující se převážně v poruchách hybnosti a vývoje hybnosti. Téměř ve všech případech se současně s poruchami hybnosti vyskytují poruchy řeči, sluchu, zraku intelektu a chování. DMO postihuje svalstvo mluvicích orgánů, složky řečového projevu – dýchání, artikulaci sílu, rytmus, melodii, plynulost.

¹⁰Spina bifida- roštěp páteře- Vzniklý nesprávným uzavřením páteřního kanálu, nejčastěji v bederní krajině, někdy bývá překryt neporušenou kůží, někdy je zjevný. Spina bifida působí nervové poruchy, jako obrny končetin, svěračů apod. Tato porucha vzniká v prvních čtyřech až šesti týdnech těhotenství. Jako příčina mohou být uvedeny dědičné dispozice popř. vliv prostředí

¹¹Dyslexie- je vývojová porucha čtení, buď vrozená nebo získaná poškozením mozku

Matka ho do školy doprovázela kolečkovou taškou na učení, domů si nosí jen to nejdůležitější. Navštěvuje třídu, která je v přízemí budovy školy. Nyní je v 9. třídě a pohybuje sám, ale má kolébkovou chůzi, zkroucené nohy, ruce má větší a křečovitě, trochu větší hlavu.

Edukační anaméza

Honza zatím nebyl klasifikován nedostatečnou. Je uvolněn z tělesné výchovy. S učením mu pomáhá starší nevlastní bratr- který je zdravý, a částečně i matka. Je nutné dohlížet na dodělání úkolů. Při řešení úkolů často vstává ze židle, někdy při práci stojí nebo poposedává na židli, občas vzdychá a má odbíhavé tendence – při samostatné práci zmatkuje. Zadané úkoly chápe pomalu, nepromýšlí výsledky, většinou je hádá, chce být hlavně rychle hotov. Vážně logické uvažování a má problém s úkoly na čas. Je flegmatický a je mu mnoho věcí jedno. Neuvědomuje si důležitost a nedůležitost věcí. Naučené věci však dokáže správně aplikovat. Musí být tolerována jeho krátkodobá pozornost a musí být často povzbuzován. Hodnotí se to, co při vyučování stačil vypracovat.

Současná úroveň žáka v 9. ročníku

Honzův aktuální intelektový výkon se pohybuje v pásmu středně těžké mentální retardace IQ 48, což odpovídá výsledku 5-6 ti-letého dítěte. Je stále nutné individuální vedení. Honza dobře pracuje s nápodobou, je zapotřebí mu neustále vše opakovat a povzbuzovat ho.

Nyní je Honza v 9. ročníku na základní škole speciální. Prospěchově zvládá rozsah učiva – není schopen samostatně pracovat, vše zvládá s pomocí asistenta.

Řeč – rychlejší, zbrklá, někdy nesrozumitelná, řeč je melodická, mnohdy až srandovní, někdy nedávající smysl.

Čtení – má dyslexii, samostatně čte pomalu po slabikách a sám utvoří slovo, některá slova si domýšlí, přeskakuje řádky. Svému čtenému textu rozumí jen částečně, ale po přečtení textu pedagogem reaguje lépe a stručněji, zbrkle vypráví v rámci svých schopností – má malou slovní zásobu.

Počty – samostatně počítá příklady 0 – 100, napačítadle a kalkulače do 1000.

Psaní – píše vzhledem k možnostem DMO, při diktátu diktujeme po slabikách, jinak přepis a opis je průměrný. Zapomíná na háčky a čárky. Píše pomalu.

Věcné učení - učivo zvládá, často potřebuje blíže vysvětlit a na otázky odpovídá někdy i suverénně. Rád pracuje na PC a interaktivní tabuli.

Hudební výchova – nebaví ho a nemá rytmus.

Smyslová výchova – neumí si dát věci do souvislostí.

Hrubá motorika – chůze kolébavá, zkroucené nohy, plandající ruce podél těla, křivá záda.

Jemná motorika – úchop tužky pravou rukou, většinou ji drží správně, i když křečovitě a blízko hrotu, sklon tužky je v normě. Časté chybné sezení a hlavu pokládá na levou ruku.

Kresba postavy – jeho kresebný projev je opožděný – na úrovni 6 ti letého dítěte, má problém s vybarvováním.

Sociální zralost – nedává si situace do souvislostí, chápe základní naučené věci.

Pracovní výchova – baví a naplňuje ho, může v ní vyjádřit svůj vlastní názor a nápad, krátkodobá pozornost, pomalé tempo.

Cíl pracovní výchovy u Honzy

Příroda nám v každém ročním období nabízí mnoho přírodních materiálů, které se dají velmi dobře použít při pracovním vyučování.

V případové studii autorka pozorovala Honzu v hodině pracovního vyučování při práci s přírodním materiálem, protože ho toto baví nejvíce. Honza se do činnosti zapojil, byl velmi aktivní, zkoušel nové pomůcky za podpory asistenta, výrobek se povedl. Honza byl spokojen a za dobře odvedenou práci byl pochválen.

Pro Honzu je pracovní vyučování jako terapie – jsou to volnější hodiny, při kterých se dá vyjádřit i vlastní názor v tvorbě i s pomocí asistenta, který je zde nezbytný.

Cílem pracovního vyučování je neustálé procvičování jemné a hrubé motoriky, procvičování smyslů, pozorování. Rozvíjejí se i ostatní smysly, poznávání a objevování nových věcí, materiálů a postupů. Velmi důležité je také navázání kontaktů se

spolužáky a spolupráce s nimi při skupinových pracích. Dalším cílem při pracovní výchově je i komunikace, to znamená výměna informací, jejich přijímání, zpracování a vydávání informací. Pro Honzu je toto velmi důležité, protože se více snaží zapojit do rozhovoru a je nucen povídat pomaleji než je zvyklý, aby mu jeho spolužáci rozuměli. Jeho pohybová koordinace se vyvíjí v souvislosti s vývojem hrubé a jemné motoriky. V oblasti hrubé motoriky zahrnuje koordinované pohyby celého těla a končetin při chůzi, běhu, cvičení. Některé děti nejsou schopny spojit pohyb s řečí a prací dohromady, a toto je právě důležité u pracovního vyučování, kde je propojeno vše a žák se to učí přirozenějším způsobem.

Hmat je naším velmi důležitým prostředkem k poznávání světa, dotyky a změny v nás probouzejí mnohé reflexy. Pro Honzu je důležité vnímání hmatem jako jedna z cest poznávání a korekce¹². Pracovní vyučování Honzu naplňuje, vždy se na něj moc těší a považuje ho za zábavu, to je ten pravý cíl, který je splněn - spokojenost a žákova chuť do práce a radost z ní.

Závěr případové studie

Honza ve školním roce 2014/2015 ukončí 9.ročník. Je to chlapec, který potřebuje pozornost, individuální přístup a vedení. Je šťastný a spokojený kluk, který si nic nepřipouští a ze všeho má legraci. Velkým kladem je podpora rodiny a zázemí.

Úspěch výchovy a vzdělávání tělesně a mentálně postiženého jedince je závislý na více faktorech, z nichž k nejdůležitějším patří druh, forma, typ tělesného a mentálního postižení, hloubka postižení, doba vzniku, klinické symptomy, kombinace s dalším postižením, ale i ochota a schopnost mentálně postiženého a pedagoga vzájemně spolupracovat. Dalším z faktorů je připravenost učitele, možnost využití služeb asistenta po celou dobu vyučování.

Na této případové studii je vidět, že žák s takovým postižením může prožívat žití spokojený a plnohodnotný život.

¹²Korekce – zmírnění vady nebo odstranění choroby

Honza bude navštěvovat i 10.ročník základní školy speciální a je na rozhodnutí matky, kam se jeho budoucnost bude ubírat dál.

Náslechy – Ukázky osvojených dovedností u Honzy

Ročník: 9

Předmět: Pracovní výchova

Hodina: rozsah 8 hodin týdně

Počet přítomných žáků: 6

Téma vyučovací hodiny: Práce s přírodním materiálem

Pomůcky: karton, tužka, tavná pistole, klacíky, kleště, nůžky, bílá barva

Cíl: Srdce ze dřeva - dodržení pracovního postupu, bezpečnost, hygiena, seznámení se s materiálem a postupem. Pozitivní přístup k manuální práci.

Obrázek 4. Práce Honzy za pomoci asistenta, nasbírání klacíků a následné našťípání kleštěmi.

Obrázek 5.Podle šablony vyřízl asistent srdce z kartonu. Honza pomáhal při držení materiálu a nářadí.

Obrázek 6. Následné nalepení klacíků tavnou pistolí do tvaru srdce za pomoci asistenta pedagoga.

Obrázek 7. Hotové srdce, natřel Honza sám bílým Balakrylem. Srdce lze ještě libovolně dozdobit dle sezóny a zavěsit. Vznikla velmi povedená ruční práce.

5.4.3 Případová studie – Sára

Jméno: Sára

Datum narození: x.x.1999

Diagnóza: středně těžká mentální retardace, vadné Ř, L – sykavkové asimilace, IQ 49

Rodinná anamnéza

Informace v rodinné anamnéze jsou čerpány z pozorování rodiny, dalším zdrojem byly informace sdělené matkou a také rozhovor se samotnou Sárkou.

Matka dochočila základní školu praktickou, nepracuje a je doma. Se Sárčiným otcem nežije, měli spolu problémy a časté hádky. Otec má také základní vzdělání a pracuje jen příležitostně jako dělník. Nyní matka žije dlouhodobě s druhem, se kterým má další 2 děti. Rodina je na sociálních dávkách a žije pohromadě v bytě 1+2. Sourozenci

Sárynavštěvují základní školu praktickou. Rodina s dětmi nenavštěvuje žádné kroužky, nedělají společné výlety ani žádné společné akce.

Jsou to prostě děti ulice – ze školy přijdou domů a hned jdou ven. Domů se vrací až k večeru nebo když mají hlad. Rodina je romského původu.

Spolupráce s rodinou je na dobré úrovni. Matka školu navštěvuje a případné nedostatky se snaží vyřešit.

Osobní anamnéza

Informace v osobní anamnéze byly čerpány prostřednictvím pozorování dívky a její rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou studované dívky a zprávy z psychologického vyšetření.

Sára se narodila v normálním termínu a klasickou bezproblémovou porodní cestou.

Od mala navštěvovala dětskou psychiatrii a neurologa. Matka sdělila, že to bylo hlavně proto, že v rodině byly neshody, stálé hádky a problémy s alkoholem manžela. Jinak byla Sára zdravá, ale její tempo bylo velmi pomalé, jako by se bála něco udělat. Doma jí k ničemu nevedli a nevzdělávali. V současné době je to klidná, nekonfliktní, spíše zakřiknutá dívka, hlavně ve školním prostředí. Chování na ulici má už jiné, tam je jako ryba ve vodě, vícemluvná, projeví svůj názor, někdy i s kamarádkami hlučná.

Edukační anamnéza

Edukační anamnéza zahrnuje Sářinu výchovu i vzdělávání. Mateřskou školu nenavštěvovala, měla odklad školní docházky. Navštěvovala základní školu praktickou, a protože měla neustálé problémy a potíže, nezvládala výuku a její tempo, byla na základě vyšetření ve speciálně pedagogické poradně přeřazena do základní školy speciální v roce 2009. Nezvládala barvy, tvary, čísla, základní písmenka. Je málo komunikativní, spíše zakřiknutá a velmi pomalá. Má špatnou vyslovnost Ř, L, sykavkové asimilace – na logopedii s ní nikdo nikdy nechodil. Spolupráci neodmítá, ale je nutný individuální přístup a pomoc, protože nedokáže sama pracovat. Závčik do jednotlivých subtestů je zdlouhavý, má těžkopádné chápání. Pracuje metodou pokusu a omylu, chybí jí vhled do situace. Má velmi oslabenou složku logického myšlení. Při své práci je hodně nejistá a stále se ujišťuje, zda je to správně, vyžaduje pozornost a pomoc. Její pracovní tempo je velmi pomalé až uspávací. Její paměť je mělká. Sára tvrdí, že

některé věci a úkony vidí poprvé, je to pro ni velká neznámá. Není schopná dát si dohromady základní souvislosti. Projevuje se to i v oblékání, které je někdy přemrštěné a bez vkusu. Na všem se podepisuje nepodnětné dětství, rodiče se jí nevěnovali tak, jak by měli. Nechávali jí prostě růst. Prostředí, ve kterém vyrůstala, nebylo a není velmi podnětné ke vzdělávání, poznávání a zapojení se do běžného sociálního života. Do školy chodí, protože musí.

Současná úroveň žákyně v 9.ročníku

Sáříin aktuální intelektový výkon se pohybuje v pásmu středně těžké mentální retardace IQ 49, což odpovídá výsledku 6 ti-letého dítěte. V 9.ročníku jí bude 15let.

Její zájmy jsou velmi omezené, má ráda PC hry – omalovánky, oblékačky a Facebook, ale není schopna rozlišit nebezpečí či následky počítačové komunikace.

Je to fyzicky zdravá dívka, ale sociálně i mentálně velmi zaostalá a pomalá. Je tichá, nejistá, působí vystrašeně, špatně navazuje oční kontakt. Instrukce chápe až po opakování, pak ale pracuje snaživě a pečlivě. Má sníženou sebedůvěru, anxieta¹³ v sociálních vztazích. V třídním kolektivu, kde je zvyklá a zná své spolužáky, je ráda a dobře se zapojuje – její chování je absolutně bezkonfliktní. Je důležité ji při práci často kontrolovat, opakovat, chválit, povzbuzovat. Ráda si hraje s panenkami a maluje si. Je málo adaptabilní¹⁴ a hypopaktivní¹⁵. Probrané učivo ve speciální třídě zvládá.

Řeč – stále sykavkové asimilace¹⁶, těžkopádné vyslovování, chudá slovní zásoba, sem tam i romština a pouliční slang, odpovídá jednoslovně nebo v jednoduchých větách. Přetrvávají neadekvátní odpovědi. Nízká úroveň analýzy a syntézy.

Čtení –čte samostatně a plynule porozuměním.

Počty – počítá pomalu a jen s malými chybami, má ráda obrázkové počty na PC a interaktivní tabuli.

¹³Anxieta-úzkost, nepříjemný psychický stav typický neurčitým strachem a tělesnými projevy jako je tlak nebo pálení na hrudi, třes, návaly horka nebo zimy, potíže se zažíváním

¹⁴Adaptabilní - přizpůsobivý, přizpůsobovací, pohodový, s komunikačními schopnostmi, emočně a sociálněinteligentní

¹⁵Hypoaktivní - oproti normě redukováná aktivita a spontaneita v chování, utlumenost, pomalost (např. v mluvení i psaní), netečnost, apatičnost, poruchy soustředění pozornosti, nezájem o pohyb

¹⁶Sykavkové asimilace -v případě, že se sykavek ve slovech nebo ve větě sejde víc, nějak se nakupí v blízkém sousedství-problem s výslovností

Psaní – píše samostatně, občas křečovitě držení pera, ale písmo je čitelné. Diktát je pro ni obtížnější. Důležité je pomalé diktování u diktátu s opakováním. Opis zvládá jen s malými chybami. Má problémy s vyslovováním Ř, L – mnohdy se to odráží i v psaní – záměna písmen-jinak vyslovuje, jinak slyší, jinak píše.

Kresba postavy – je strohá, ale pečlivá, při důsledném vedení a radách dokáže nakreslit krásné obrázky.

Sociální zralost – na velmi nízké úrovni, což je způsobeno hlavně sociálním zázemím rodiny.

Smyslová výchova – stále nutnost procvičování pravo – levé orientace, orientace na sobě.

Hrubá motorika – hrubá motorika v pořádku.

Jemná motorika – jemná motorika v pořádku, někdy křečovitá.

Pracovní vyučování – má ráda kreslení, malování prsty, výrobu z papíru, keramiky, sádry, přírodních materiálů, vše ji velmi baví, už asi proto, že si doma nikdy nic nevyrobila ani sama ani s rodiči, neměla doma pastelky ani nůžky - vše jen ve škole. Je to tichá milá dívka, která se snaží spolupracovat a všestranně pomáhat. Důraz při pracovním vyučování je kladen na hrubou a jemnou motoriku, dodržování pracovních postupů, používání různých druhů pomůcek.

Cíl pracovní výchovy u Sáry

Sára si velmi ráda kreslí, maluje – při těchto činnostech je velmi pečlivá. Má velmi ráda ruční práce, ale při práci potřebuje vedení, protože jí chybí vlastní fantazie a nedokáže při práci prosadit vlastní názor či nápad. Velký vliv má na Sáru hodnocení a pochvala, která je u těchto dětí nezbytně nutná a velmi motivující.

Cíl této ukázkové hodiny splnil očekávání. Sára se plnohodnotně zapojila do pracovní činnosti, byla velmi šikovná, samostatná a spokojená. Měla velkou radost z dobře odvedené a povedené práce, kterou vytvořila skoro sama.

Cílem bylo dokázat najít u Sáry lásku a pílí ke tvořivosti, k práci, najít v ní cílevědomost a pílí. Velmi důležité je u sociálně zanedbaných žáků naučit je zodpovědnosti k práci a pracovním postupům. Sára má problém s hodnocením výsledku

práce a porovnáváním dobrého a špatného výrobku – neumí sama najít chyby, které tam jsou, proto je důležitý individuální přístup asistenta pedagoga či speciálního pedagoga. U Sáry je důležité během pracovního vyučování trénovat samostatnost, aktivitu, nácvik přenosu zkušeností a informací.

Se Sárou je důležité cvičit vytváření dovedností, které lze použít ve více činnostech. Mnohé pracovní, hygienické i bezpečnostní návyky vidí Sára poprvé, je nutné je stále opakovat, aby si je osvojila a nadále pak použila ve svém budoucím životě.

Důležité je naučit se uplatnit svůj vlastní názor, aby se po skončení základního vzdělání mohla sama uplatnit v chráněných dílnách nebo v učebním oboru.

Závěr případové studie

Ve školním roce Sára ukončí 9. ročník v základní škole speciální a bude pokračovat v 10. ročníku. Sára působí dojemem flegmatické dívky, která nenaváže oční kontakt a neví, co se okolo ní děje. Ve škole je velmi tichá a málo se sama prosazuje.

Matka by si přála, aby se šla Sára po škole vyučit na jeden z možných oborů pro speciální školy, ale má o ni strach z důvodu dojíždění, protože je Sára naivní a aby někomu nenaletěla. Třídní učitelka mluvila s matkou ohledně práce v chráněné dílně, která je v místě bydliště jen jedna. Dle autorky a pozorování rodiny vychodí Sára základní školu speciální a bude doma na sociálních dávkách jako celá jejich rodina.

Náslechy – Ukázky osvojených dovedností u Sáry

Ročník: 9

Předmět: Pracovní výchova

Hodina: rozsah 8 hodin týdně

Počet přítomných žáků: 6

Téma vyučovací hodiny: Práce s různým materiálem: sádrové odlitky

Pomůcky: Kelímek na sádro, stěrka, voda, sádra, formičky, barvy, štětec

Cíl: Seznámení se s materiálem, postupem, bezpečnost a hygiena práce, převážně samostatná práce, zvládnání pracovních dovedností, získávání pozitivního vztahu k manuálním činnostem, rozvíjení fantazie a tvořivosti.

Obrázek 8. Namíchání sádry s pomocí asistenta. Sára následně sama plní do libovolně vybraných formiček.

Obrázek 9. Ukázka schnutí sádrových odlitků.

Obrázek 10. Pomocí asistenta vyklopení sádrových odlitků.

Obrázek 11. Samostatná práce Sáry – libovolné vybrání barev a natření sádrového odlitku. Práce se jí velmi povedla.

5.4.4 Případová studie – Eva

Jméno: Eva

Datum narození: x.x 2004

Diagnóza: rozhraní lehké a středně těžké mentální retardace, štítná žláza, obezita

Rodinná anamnéza

Informace, které autorka uvádí v rodinné anamnéze, jsou čerpány během kratšího pozorování rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou pozorované dívky a také rozhovor se samotnou Evou.

Matka Evy narozena v roce 1976. Rodina často migruje (2x změna školy během 2 měsíců). Nyní se snad už usadila. Rodina je romského původu a na sociálních dávkách. Rodiče mají splněno základní vzdělání na základní škole praktické. Eva má dva starší a dva mladší sourozence. Dle matky dcera často marodila, proto nechodila do školy. Do školy nechodí, protože z ní má strach, před vyučováním má mnohdy průjem a zvýší se jí teplota. Doma údajně dcera vzdoruje při přípravách do školy. Školu navštěvuje, protože musí. Rodinné prostředí dostatečně nestimuluje Evin rozvoj intelektových schopností a domácí příprava není žádná a nechávají jí mnohdy zbytečně doma. Eva je velmi často zavšivena, zůstává doma i ohledně odvšivení. Výchovné prostředí je nepodnětné a finanční prostředí rodiny je nedostačující. Rodiče se příliš nezajímají o její výsledky ve škole. S Evou se doma neučí a nereagují ani na informace v notýsku. Do školy se dostaví až na telefonické vyzvání.

Osobní anamnéza

Informace v osobní anamnéze byly čerpány prostřednictvím pozorování dívky a její rodiny, dalším zdrojem byly údaje sdělené matkou studované dívky a zprávy z psychologického vyšetření.

Eva je z třetího rizikového těhotenství, pupeční šňůru měla omotanou okolo těla. Porod byl v termínu a spontánní, záhlavím, byla kříšena a porodní váha 2600 kg. Vývoj motoriky v normě, vývoj řeči však vážně opožděn, začala mluvit až kolem 2. roku. Věty

začala tvořit až mezi 5.-6. rokem. IQ na hranici lehké a střední mentální retardace. Vedena v evidenci pedopsychiatrie, dle údajů matky, ale zprávy autorce neposkytla.

Z psychologického vyšetření: dívka je fyzicky velmi statná - obézní, odpovídá staršímu věku. Eva se bez problémů adaptuje, spolupráce s ní však vážne. Matka sdělila, že se v noci pomočuje a brouká si pro sebe, mluví se záchodem, občas se vzteká. Nechápe instrukce, je nutné časté opakování. Pozornost má netrénovanou, rozptýlenou a krátkodobou. Tempo je velmi pomalé. Potřebuje stálou dopomoc a dohled.

Edukační anamnéza

Edukační anamnéza zahrnuje Evinu výchovu i vzdělávání. Eva chodila 2 roky do přípravné třídy (1. jako předškolák, 2. po odkladu školní docházky). Ani po 2 letech neznala základní věci a škola navrhla vzdělávání na základní škole praktické. Eva nastoupila na základní školu praktickou v roce 2011 a opakovala 2x 1. třídu.

Dle rozhovoru s třídní učitelkou se v roce 2013 rodina přistěhovala a Eva chodí do školy velmi nepravidelně. Je o 2 roky starší než její vrstevníci – měla odloženou školní docházku a opakovala třídu na základní škole praktické a učivo opět nezvládala.

Dne 3. 3. 2014 byla Eva převedena na žádost zákonných zástupců a zprávy z pedagogicko-psychologické poradny (PPP) do vzdělávacího programu speciální školy. Rodina velmi často migruje, a to se odráží na vzdělávání, ale i výchově Evy. Měla mnoho zameškaných hodin, některé i neomluvené.

V matematice zvládá počítat do 5 a v českém jazyce zvládá pouze opis jednotlivých písmen. Přepis a diktát nezvládá. Ve čtení poznává jednotlivá písmenka, ale jejich syntézu do slabik nezvládá. Zadané úkoly chápe obtížněji, je nutné úkoly více přibližovat. S předkládanými pomůckami má tendenci si jen hrát. Výrazné problémy má při samostatné práci, sama od sebe neudělá nikdy nic. Její volní úsilí je velmi malé, skoro žádné. Pracovní návyky nemá vytvořeny absolutně žádné. Koncentrace pozornosti je kolísavá, nesnese dlouhodobější zátěž. Po 30 min. se začíná projevovat výraznější pokles zájmu o spolupráci, zívá, začíná čmárat tužkou po stole, vrtí se, poposedává, polehává po stole, brouká si. Výkon se nápadně zhoršuje, zájem o mentální činnost klesá. Úroveň všeobecných vědomostí je velmi nízká. Není schopna se sama o sebe postarat, nedodržuje základní hygienické návyky, neumí se sama obléci,

neorientuje se v prostředí, do školy musí být doprovázena. Slova Evy: do školy nechce chodit, protože má strach...

Současná úroveň žákyně

Řeč-pomalá, vyjadřování neobratné, slovní zásoba velmi chudá, některá slova komolí.

Čtení-při čtení hláskuje, odhaduje slova, čte výrazně pomalu, reprodukce textu je doposud nezvládnutá.

Počty- nezvládá sčítání a odčítání do 5, počítá na prstech, nerozezná početní znaménka.

Psaní -je pravák, písmo má neupravené, píše neobratně, příliš tlačí a píše velmi pomalu. Většinu znalých písmen nezvládá, doposud se neumí podepsat příjmením.

Věcné učení- krátkodobá paměť, špatné porozumění, nedá si věci a situace do souvislosti.

Hudební výchova -nemá ráda, nezpívá, nemá rytmus.

Smyslová výchova -je absolutně nesamostatná. nemá úsudek a nechápe spojitosti, nemá porozumění.

Hrubá motorika - chůze těžkopádná, obezita, ruce plandají podél těla, pomalá kolébavá chůze.

Jemná motorika - grafomotorický rozvoj opožděn.

Kresba postavy - retardovaná, neohrabaná, hrubá, kresba postavy je vývojově velmi opožděna, kresba je podprůměrná, po formální stránce je kresba celkově chudá, v detailech velmi nepřesná, velký tlak na tužku.

Sociální zralost – na otázky odpovídá buď jednoslovně nebo vůbec. S dospělými moc nekomunikuje a s dětmi minimálně. Slova vyslovuje správně, ale má chudý slovník. K dospělým se chová přiměřeně.

Pracovní výchova - při činnosti je téměř nesamostatná a vyžaduje neustálou pomoc, málokdy práci dokončí a je stále unavená, nemá absolutní zájem o nic.

Cíl pracovní výchovy u Evy

U Evy je velmi důležité, aby našla lásku k učení, jak normálnímu, tak v pracovním vyučování. Při pracovním vyučování je neustále povzbuzována, chválena za každé

málo, co udělá. Nemá absolutně žádné pracovní návyky a žádnou fantazii, nedokáže si práci najít sama a ani po sobě uklidit. U složitějšího úkolu vhodného pro střední mentální postižení nevydrží a velmi často se vzdává.

Cílem pracovního vyučování u Evy je nastartovat její životní hygienické návyky, sociální interakce a práci v kolektivu. Eva nemá žádné své pracovní pomůcky, prý je nemá ani doma a v pracovním vyučování se učí poznávat běžné pracovní pomůcky, jako jsou například nůž, nůžky, lepidlo, tavná pistole, modelína a různé druhy materiálů a pomůcek, se kterými se pracuje. Je pro ni velmi důležitá pomoc asistenta pedagoga, který jí pomáhá, podrobně vše několikrát vysvětluje, opakuje a pomáhá s pracovním postupem. Pokud se postup řekne jednou, Eva neví, co a jak dělat a nedokáže ani postup popsat. Mnohdy ani nezná nebo nedokáže popsat, co vyrábí - nezná to.

Při ukázkové pracovní hodině bylo vše názorně ukázáno pedagogem. Eva pracovala velmi pomalým tempem s přestávkami. Práce jí zpočátku bavila, ale pak už byla unavena a odmítala pracovat. Její jemná motorika není zcela dobře vyvinuta a hodně vánočního cukroví rozlámala a pak jej chtěla jíst. Prsty si neustále olizovala, i když jí bylo sděleno, že se to nedělá, protože cukroví budou jíst i ostatní žáci. Slepila 7 cukroví a pak odmítala pracovat, protože je unavená.

Cílem pracovního vyučování je naučit jí pracovat a plnohodnotně se zapojovat do pracovní činnosti. Prolíná se to i v dalších předmětech pomocí mezipředmětových vztahů, aby byla schopna se jednou samostatně zapojit do běžného života. Eva je velmi sociálně zanedbaná dívka a působí dojmem negramota.

Závěr případové studie

V tomto školním roceby měla Eva ukončit 4. ročník na základní škole speciální. Pro její velkou absenci by mohla být i nehodnocena a ročník opakovat. Škole je doporučeno PPP pracovat s Evou dle jejich možností. Ve čtení a psaní neustále procvičovat úplné základy. Zvážit, zda by nebylo vhodné rezignovat na psací písmo a učit Evu jen jednomu druhu, a to pouze tiskací písmo. V matematice navázat na to, co zná a pamatuje si. Velmi často střídát činnosti a motivovat ji, aby dokázala udržet pozornost. Evaje velmi flegmatická dívka, která sotva naváže oční kontakt a málo mluví. Nemá

moc zapotřebí se s někým bavit, ve škole je velmi tichá a málo se sama prosazuje. Vůbec jí nic nebaví a do školy chodí velmi málo a ještě s donucením, s jejím pracovním nasazením je to stejné. Vždy se těší na každou přestávku, kde může jíst její nepřiměřené svačiny, které absolutně neodpovídají jejímu obéznímu stavu. Má velké potíže s koncentrací a udržením pozornosti, ale působí netečně a lhostejně.

Momentální stav a budoucnost velmi záleží na Eviných rodičích, ale vzhledem k tomu, že jejich laxní přístup ke vzdělání je po léta stejný, tak nevíme, jak to s Evou dopadne.

Náslechy – Ukázky osvojených dovedností u Evy

Ročník: 4.

Předmět: Pracovní výchova

Hodina: rozsah 6 hodin týdně

Počet přítomných žáků: 5

Pomůcky: marmeláda, natírací nožik a linecké cukroví

Téma vyučovací hodiny: Pečeme tradičně na Vánoce

Cíl: Připravit jednoduché pohoštění, dle daného postupu, dodržovat základy hygieny a bezpečnosti práce, úklidové práce

Obrázek 12. Zdobení vánočního cukroví, slepení lineckého cukroví marmeládou.

Obrázek 13. Eva slepuje vánoční cukroví poprvé a sama. Při slepování má používat mazací nůž. Práce je pro ni obtížná.

Obrázek 14. Pro Evu je těžké pracovat oběma rukama zároveň. Má špatné „neohrabané“ držení nože. – špatná jemná motorika.

Obrázek 15. Eva nedovedla používat nůž na mazání, odložila ho a marmeládu potírala rukama.

ZÁVĚR

Cílem teoretické části bylo ukázat, že pracovní výchova má podstatný a nezastupitelný význam pro žáky speciálních škol. V mnohých úhlech pohledu spatřujeme její kladné působení na žáky.

Významným cílem pracovní výchovy je, že vytváří u dětí s mentálním postižením pracovní vědomosti, rozvíjí jejich manuální i intelektové pracovní dovednosti i návyky.

Pracovní vyučování připravuje žáky k účasti ve výrobní praxi, kromě toho je jedním z nejdůležitějších prostředků jejich profesní orientace.

Cílem bylo ukázat, že pracovní vyučování plní ještě speciální úkoly v oblasti reedukace a kompenzace deficitu schopností. Žákům zmírňuje motorické poruchy, zdokonaluje poznávací funkce, stimuluje řeč, myšlení a snižuje nedostatky prostorové orientace. Plní také úlohu sociální rehabilitace a úkoly diagnostické.

Studiem odborné literatury autorka poukázala na to, že pracovní vyučování je pro žáky se střední mentální retardací prvořadé. Učí je základním dovednostem a schopnostem nejen vůči své osobě, ale napomáhá jejich socializaci a integraci ve společnosti.

Je také nezbytnou součástí jejich vzdělávacího procesu a kvalitně je připravuje i na možnost sekundární části vzdělávacího systému.

Zásadním faktorem je zdokonalování manuální zručnosti žáků, při kterém si uvědomují své schopnosti a možnosti a hlavně předpoklady pro svůj budoucí život. Při pracovním vyučování se neustále setkávají s opakováním postupů, pokyny a pravidly, které souvisejí s jejich bezpečností a hygienou, která je v pracovním vyučování zastoupena ve velké míře. Všechno, čemu se žáci naučí při pracovní výchově, zvýší jejich soběstačnost, samostatnost a usnadní jim i jejich okolí společné soužití. Své dovednosti využijí při jednoduchých pracovních činnostech v domácnosti, rodině, chráněných dílnách nebo na jiných přizpůsobených pracovištích.

V praktické části si v kazuistikách autorka kladla za cíl přiblížit specifika jedinců se středně těžkou mentální retardací v porovnání se sociálně zanedbanými jedinci také se středně těžkou mentální retardací. Cílem praktické části bylo názorně ukázat studium

rámcových vzdělávacích programů a školské legislativy základních škol speciálních se znázorněním vyšší časové dotace hodin. Důležitým faktorem jsou menší počty žáků ve třídách, což všem umožňuje možné postupné osvojování dovedností, znalostí, postupů a individuální přístup pedagogů.

Metodou pozorování byly prováděny následky v hodinách pracovního vyučování na základní škole speciální. Po dobu následků v hodinách autorka pořídila fotodokumentaci dovednosti žáků z pracovního vyučování. Je zde uváděno několik námětů z pracovního vyučování na rozvoj zručnosti i fantazie žáka. Výrobky se dále používají na výzdobu školy, výstavy nebo dárky pro rodiče. Autorka zpracovala čtyři případové studie žáků se střední mentální retardací s různým druhem postižení a bylo provedeno následné porovnání žáků se žáky pocházejících ze sociálně znevýhodněných rodin, kde jsou děti sociálně zanedbané.

Bylo potvrzeno, že pracovní vyučování u žáků s mentálním a kombinovaným postižením vytváří u žáků základní pracovní vědomosti, rozvíjí jejich manuální i intelektové pracovní dovednosti v této oblasti. Plní také další speciální úkoly v oblasti reedukace a kompenzace deficitu schopností. Zmírňuje jejich motorické poruchy a zdokonalují poznávací funkce, stimuluje jejich myšlení, řeč a také snižuje nedostatky prostorové orientace. U žáků se střední mentální retardací a s kombinovanými vadami plní pracovní výchova spíše formu rehabilitace a relaxace. Tyto děti se nebudou v budoucím životě žít prací, a jestli ano, tak jen malá hrstka z nich.

Cíl pracovního vyučování u žáků se slabým sociálním zázemím a znevýhodněním plní hlavně funkci poznávací, motivační a seznámení se s novými věcmi, postupy, materiály, hygienou a bezpečností. Jejich rodiče mnohdy selhávají v jejich důsledné výchově a tato nefunkčnost rodiny, která se předává z pokolení na pokolení, se velmi nevhodně promítá i do nepřipravenosti dítěte na školní docházku a během ní. Děti z těchto rodin jsou velmi málo motivované k získávání vzdělání

V pracovním vyučování jsou obsaženy základy všeho, co mohou použít v jejich dosavadním i budoucím životě. Tyto děti přicházejí do škol a nemají absolutně žádné návyky hygieny, stolování, domácích prací atd. Tyto děti jsou líné, nic je nebaví a od mala už mluví o tom, že budou doma na sociálních dávkách. Cílem speciálních pedagogů a asistentů v pracovním vyučování, ale i v jiných předmětech, je naučit

jejínému a důležitějšímu pohledu na svět. Naučit se pracovat a být prospěšný pro svou společnost.

Náš život si neumíme představit bez mnohých předmětů, které nám pomáhají v práci, zkrášlují naše okolí nebo tvoří naši kulturu.

O významu práce a pracovního uplatnění pro člověka není snad potřeba diskutovat, to se vztahuje i na jedince s jakýmkoliv znevýhodněním. Práce pro tyto lidi není jen přirozenou potřebou, ale výrazně zvyšuje jejich sociální sebevědomí, pocit lidské plnohodnotnosti a pomáhá jim také zajišťovat vytouženou samostatnost a nezávislost.

Vzdělávání a výchova mentálně postižených osob je velmi náročná úloha.

Speciální pedagogové a asistenti pracující na základní škole speciální se při vyučování a hlavně při pracovní výchově snaží u žáků pěstovat pozitivní vztah k práci, aby si i oni uvědomili důležitost práce člověka. Vzdělávací proces je přizpůsoben úrovni psychofyzického rozvoje žáků a je založen na důsledném respektování jejich individuálních zvláštností. V průběhu desetileté docházky si žáci osvojí velké množství poznatků a dovedností, které zvýší jejich samostatnost a soběstačnost, obohatí jejich další život a některým z nich umožní i uplatnění v jednoduchých produktivních pracovních činnostech, aby byli schopni v co největší možné míře se zapojit do společenského života. O úspěšnosti žáků do společnosti nerozhoduje jen úroveň jejich rozumových schopností a kvalita dovedností a vědomostí, ale také jejich vztah k ostatním lidem, jejich schopnost komunikovat a navazovat osobní vztahy a v neposlední řadě i jejich osobnostní vlastnosti a povahové rysy.

Podání – li se navázat dobré citové vztahy mezi žákem a učitelem, je to důležitý krok k úspěšnosti jejich společné práce.

..Jiné je tvé dítě. Jiné ve svém duševním bohatství, jiné v rozvoji svých schopností, jiné ve vztazích ke světu, jiné ve svém jednání i počínání, jiné v běžných reakcích. Je jiné, ale není horší.“

Heinrich Behr

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČERNÁ, M. *Česká psychopedie*, Praha: Karolinum, 2008, 221 s. ISBN 978-80-246-1565-3

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 94. pub. Brno: Paido, 2000, 208 s. ISBN 80-85931-79-6

HONZÍKOVÁ, J., BAJTOŠ, J., *Didaktika pracovní výchovy na I. stupni ZŠ*, Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, 2004, 117 s. ISBN 80-7043-255-1

KOMENSKÝ, J., A., *Velká didaktika*, kap. XX, 1954

LADA, S., VODÁKOVÁ, J. *Didaktika pracovního vyučování*, Praha: SPN, 1982, 158 s.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY, *Vzdělávací program zvláštní školy*, Praha, Septima, 1997, 96 s. ISBN 80-7216-025-7

PINSKIJ, B., I., *Psychologie pracovní činnosti žáků zvláštní školy*, Praha: SPN, Translation, 1978

SLOWÍK, J., *Speciální pedagogika*, Praha, Grada Publishing, 2007, 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3

ŠVARCOVÁ, I., *Mentální retardace*, Praha, Portál, 2006, 200 s. ISBN 80-7367-060-7

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. 4. vyd. Praha: Parta, 2009, 392 s. ISBN 978-80-7320-137-1

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ, *Rámcový vzdělávací program proobor vzdělání základní školy speciální*, Praha, VÚP, 2008, 110 s., ISBN 978-80-87000-25-0

Seznam použitých internetových zdrojů

Asistent pedagoga, *Asistent pedagoga*[online]. [cit. 2014-12-30]. Dostupné z:
<http://www.inkluze.cz/clanek-464/zmeny-pozadavku-na-asistenta-pedagoga>

MŠMT, *Vyhláška*[online]. [cit. 2014-07-10] Dostupné z: www.msmt.cz

Sociální znevýhodnění, *Sociální znevýhodnění*[online]. [cit. 2014-07-10], Dostupné z:
<http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch-sociální-znevýhodnění>

Školský zákon, *Školský zákon č. 561/2004 Sb. a vyhláška 72/2005*. [online]. [cit. 2014-07-10], Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon/cast-1, strana=2>

Rámcový učební plan, [online]. [cit. 2014-12-29] Dostupné
z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/Rehabilit.program.pdf>

RVP, *Rámcové vzdělávací programy*. [online]. [cit. 2014-12-30].
<http://www.rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-s>

Slovník cizích slov, [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupný z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php>

Výukové metody, *Výukové metody* [cit. 2014-07-16], Dostupné z:
<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/15015/VYUKOVE-METODY-TRADICNIHO-VYUCOVANI>

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

- Obrázek 1. Úkol: nakreslit holčičku s šaty a obrázek doplnit bavlnou. Asistent slovně vede, pravidelně nastříhal vlnu a ukáže, kam jí umístit..... 49
- Obrázek 2. Práce bez asistenta - Asistent pouze zadal úkol a nastříhal vlnu, Anna má před sebou stále vzor, který vyrobila s asistentem..... 50
- Obrázek 3. Ukázka kresby „Na procházce“ - pod neustálým vedením asistenta, ukazování, kam co nakreslit, umístit a jakou barvou kreslit. Velmi pěkná kresba..... 50
- Obrázek 4. Práce Honzy za pomoci asistenta, nasbírání klacíků a následné naštipání kleštěmi..... 55
- Obrázek 5. Podle šablony vyřízl asistent srdce z kartonu. Honza pomáhal při držení materiálu a náradí..... 56
- Obrázek 6. Následné nalepení klacíků tavnou pistolí do tvaru srdce za pomoci asistenta pedagoga. 56
- Obrázek 7. Hotové srdce, natřel Honza sám bílým Balakrylem. Srdce lze ještě libovolně dozdobit dle sezóny a zavěsit. Vznikla velmi povedená ruční práce..... 57
- Obrázek 8. Namíchání sádry pomocí asistenta. Sára následně sama plní do libovolně vybraných formiček. 62
- Obrázek 9. Ukázka schnutí sádrových odlitků. 62
- Obrázek 10. Pomocí asistenta vyklopení sádrových odlitků. 63
- Obrázek 11 Samostatná práce Sáry – libovolné vybrání barev a natření sádrového odlitku. Práce se jí velmi povedla. 63
- Obrázek 12. Zdobení vánočního cukroví, slepení lineckého cukroví marmeládou..... 68
- Obrázek 13. Eva slepuje vánoční cukroví poprvé a sama. Při slepování má používat mazací nůž. Práce je pro ni obtížná. 69

Obrázek 14. Pro Evu je těžké pracovat oběma rukama zároveň. Má špatné neohrabané držení nože.....	69
Obrázek 15. Eva nedovedla používat nůž na mazání, odložila ho a marmeládu potírala rukama.	70

Seznam tabulek

Tabulka 1: Dělení mentální retardace.....	15
Tabulka 2 : Rámcový učební plán pro základní školu speciální - 1.díl.....	40
Tabulka 3. - Tabulka pro hodnocení žáka v základní škole speciální dle vyhlášky č. 48/2005 Sb.....	41

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Zpráva o rozhodnutí opakování 10. ročníku Anny	I
Příloha B - Zpráva o doporučení asistenta pedagoga u Anny.....	II
Příloha C - Zpráva z psychologického vyšetření Honzy	III
Příloha D - Zpráva z psychologického vyšetření Sárý	IV
Příloha E - Zpráva z psychologického vyšetření Evy.....	V

PŘÍLOHY

Příloha A - Zpráva o rozhodnutí opakování 10. ročníkuu Anny

Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň,
Chomutovská 1289, 432 01 Kadaň

Č.j.: ZŠaMŠKa/189/2011/S40

Do vlastních rukou

Paní

██████████ 1066
432 01 ██████████

V Kadani dne: 23.8.2011

ROZHODNUTÍ

o opakování ročníku žáka základní školy po splnění povinné školní docházky podle § 52 odst. 6 školského zákona

Ředitelka základní školy, jejíž činnost vykonává Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň, Chomutovská 1289, rozhodl podle ustanovení § 52 odst. 6, § 165 odst. 2 písm. e) a § 183 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a v souladu se zákonem č. 500/2006 Sb., správní řád takto:

Jméno a příjmení: ██████████ nar.: 11.7.1994

bydliště: ██████████

se od **1.9.2011** povoluje opakování 10.ročníku ze zdravotních důvodů v základní škole, jejíž činnost vykonává Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň, Chomutovská 1289.

Odůvodnění:

Na žádost rodičů. Na základě doporučení odborného lékaře ze dne 11.5.2011.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání ve lhůtě 15 dnů od jeho doručení. Odvolání se podává u ředitele školy, jejíž činnost vykonává Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň, Chomutovská 1289, 432 01 Kadaň.

Účastník řízení: ██████████

Mgr. ██████████
ředitelka školy

Rozhodnutí nabylo právní moci dne: 8.9.2011

Převzala dne: 23.8.2011

Příloha B- Zpráva o Doporučení asistenta pedagoga u Anny

č. j. PPPO 351/11

Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje
a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Teplice, příspěvková organizace
pracoviště Kadaň, Fibichova 1129, 432 01
telefon: 474 334 487, e-mail: kadan@pppuk.cz

V Kadani dne [redacted]

Doporučení asistenta pedagoga pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením
v ZŠ a MŠ při nemocnici, Chomutovská 1289, Kadaň

Doporučujeme v souladu s § 18 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění a dle § 7 Vyhlášky č. 73/2005 Sb., aby na ZŠ působil asistent pedagoga.

Asistent pedagoga bude i nadále pracovat ve třídě, ve které se vzdělává [redacted]
narozena [redacted] 1994, bytem [redacted]

Charakteristika postižení: Těžké zdravotní postižení - DMO.
Doporučujeme asistenta pedagoga na školní rok: [redacted]
Jedná se o těžké zdravotní postižení, proto doporučujeme úvazek: 0,75.

Návrh činností zařazených do pracovní náplně asistenta pedagoga:
Asistent pomáhá zprostředkovávat výchovnou a vzdělávací činnost dle pokynů třídního učitele. Zadává úkoly přiměřeně schopnostem [redacted]. Koncentruje její pozornost na zadanou práci, zadané instrukce [redacted] opakuje, vysvětlí a pomůže jí začít s prací. Při práci ji podporuje v dodělání zadaného úkolu či činnosti. Sleduje její únavu a pozornost v průběhu vyučování, v případě potřeby změni pracovní činnost nebo nechá odpočinout. Při obtížných úkolech [redacted] motivuje k výkonu a posiluje žádoucí chování. Věnuje se nácvičku praktických věcí.

Platnost posudku: [redacted]

Pracovník PPP, se kterým může asistent pedagoga konzultovat: Mgr. [redacted]
[redacted]

Zpracovala: [redacted]
[redacted]

Za PPP: Mgr. [redacted] vedoucí PPP
[redacted]

Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje
a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
Teplice, příspěvková organizace
pracoviště Kadaň, Fibichova 1129, PSČ 432 01

Příloha C-Rozhodnutí o převedení Honzy do vzdělávacího programu

Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň,
Chomutovská 1289, 432 01 Kadaň

Č.j. : ZŠaMŠKa/108/ [redacted] S40 v Kadani dne: [redacted]

Paní [redacted]
Chomutovská [redacted]

R O Z H O D N U T Í

Ředitelka základní školy, jejíž činnost vykonává Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň, rozhodl podle ustanovení § 49 odst. 2, § 165 odst. 2 písm. e) a § 183 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a v souladu se zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, takto:

Žák/yně: [redacted] nar.: [redacted]
bytem: Chomutovská 1200, 432 01 Kadaň
navštěvující [redacted] třídu ZŠ a MŠ při nemocnici, Kadaň

se převádí do vzdělávacího programu speciální školy
[redacted]

Odůvodnění:
Na žádost rodičů. Na základě doporučení PPP Kadaň ze dne [redacted]

Poučení:
Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení ke Krajskému úřadu - odboru školství, mládeže a tělovýchovy v Ústí nad Labem podáním učiněným u ředitele ZŠP. Marným uplynutím této lhůty je rozhodnutí pravomocné.

Na vědomí: rodičům

 Mgr. [redacted]
ředitelka školy *[Signature]*

účastník řízení: [redacted]
nabylo právní moci dne: [redacted]

Převzala dne: *[Signature]*

Příloha D–Rozhodnutí o převedení Sáry do ZŠS

Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň,
Chomutovská 1289, 432 01 Kadaň

Č.j. : 308/2009 v Kadani dne: 14.9.2009
Do vlastních rukou

ROZHODNUTÍ O PŘEVEDENÍ ŽÁKA/ŽÁKYNĚ DO JINÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU - PROGRAMU POMOCNÉ ŠKOLY

Ředitel základní školy, jejíž činnost vykonává Základní škola a mateřská škola při nemocnici, Kadaň, rozhodl podle ustanovení § 49 odst. 2, § 165 odst. 2 písm. e) a § 183 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a v souladu se zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, takto:

Žák/yně: [redacted] nar.: 5.1.1999
bytem: [redacted]
navštěvující IV. třídu ZŠ a MŠ při nemocnici, Kadaň

se převádí do vzdělávacího programu pomocné školy
dne: 14.9.2009

Odůvodnění:
Na žádost rodičů. Na doporučení třídní učitelky. Nestačí tempu a rozsahu učiva ve stávajícím vzdělávacím programu. Žákyně převedena na základě hodnocení diagnostického pobytu ze dne 22.9.2008 a poradenské zprávy PPP Kadaň ze dne 10.9.2009.

Poučení:
Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení ke Krajskému úřadu - odboru školství, mládeže a tělovýchovy v Ústí nad Labem podáním učiněným u ředitele ZŠP. Marným uplynutím této lhůty je rozhodnutí pravomocné.

Na vědomí: rodičům
PPP Kadaň

Mgr. [redacted]
ředitel školy PRS [redacted]

účastník řízení: [redacted]
nabylo právní moci dne: 30.9.2009

Příloha E- Zpráva z psychologického vyšetření Evy

Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje
a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
Teplice, příspěvková organizace

pracoviště Kadaň, Fibichova 1129, 432 01
tel. 474 334 487, 775 441 276

Č. j. PPP/O 465/2014/PPP/ka/k

PORADENSKÁ ZPRÁVA

zpráva určena pro: rodiče, ZŠ
jméno klienta a datum nar.: [redacted] 2004
bydliště: [redacted]
škola, třída: [redacted]
vyšetřen dne: 8. 1. 2014, 12. 2. 2014
na základě žádosti ze dne: 10. 12. 2013
důvod vyšetření: ověření vhodnosti vřazení do vzdělávacího programu RVP ZV LMP,
přeřazení do vzdělávacího programu RVP ZŠS
zpráva zpracována ke dni: 14. 2. 2014

DŮVĚRNÉ I

Na základě doporučení školy a souhlasu zákonných zástupců bylo provedeno psychologické vyšetření pro posouzení vhodnosti vřazení žákyně do vzdělávacího programu RVP ZV LMP s možností přeřazení do vzdělávacího programu RVP ZŠS.

Zákonní zástupci i klient byli seznámeni s charakterem vyšetření v PPP, s právy a povinnostmi, které vyplývají z vyšetření.

Z anamnézy: Těhotenství matky bez komplikací, při porodu byla obtočená pupeční šňůra kolem dítěte. Dle anamnestických údajů začala mluvit ve 2. roce. Je léčena kvůli onemocnění štítné žlázy. Vedena v evidenci pedopsychiatrie, dle údajů od matky vyšetření v říjnu 2013, zpráva není k dispozici. V evidenci PPP od roku 2009, kdy proběhlo vyšetření kvůli posouzení školní zralosti s následným doporučením vřazení dívky do přípravné třídy. V roce 2010 proběhlo další vyšetření kvůli OŠD, který byl realizován. [redacted] již opakovala 1. třídu, v níž nezvládala učivo dle RVP ZV LMP.

Z hodnocení TU [redacted] pravděpodobné hodnocení žákyně v nejbližším klasifikačním období: z Čj-5, z M-4, Prv-3, Pv-2, Tv-2, Hv-2, Vv-2, počet omluvených hodin 168. Dle TU nezvládá [redacted] učivo dle RVP ZV LMP. Ve škole je tichá, klidná, plachá, hodná, zajímá se jen o něco (malování, vybarvování). Dává přednost pravé ruce. Píše neúpravrně, neobratně, příliš tlačí, píše pomalu. Většinu znalých písmen nezvládá. Na některé tvary písmen si nemůže vzpomenout, nestačí psát podle diktátu. Při čtení hláskuje, odhaduje slova, čte výrazně pomalu, reprodukuje textu je dosud nezvládnutá. V matematice nezvládá sčítání a odčítání do 5. Většinou je nepozorná, pozornost téměř nelze upoutat. Na otázky odpovídá buď kuse, nebo neodpovídá. Nekomunikuje s dospělými, s dětmi. Vyslovuje správně, ale má chudý slovník. K dospělým se chová přiměřeně. Při činnosti je prakticky nesamostatná, vyžaduje neustále pomoc, málokdy práci dokončí, je více unavená. Dochází ke ztrátě zájmu. Pohybově je těžkopádná, pomalá. Rodiče se o výsledky ve škole příliš nezajímají, zřejmě se s dítětem neučí, nereagují na informace v notýsku. Dostaví se po telefonické domluvě.

Z úvodního rozhovoru: Na vyšetření přišla [redacted] s maminkou. Dle maminky [redacted] nezvládá školní výuku, ve škole má neustále potíže. Poslední dobou se její stav zhoršil, v noci se pomočuje. Brouká si pro sebe, mluví se záchodem. Ve škole při čtení slabikuje, nemá osvojena všechna písmenka. Nedokáže přečíst text. Potíže jsou také ve psaní, neumí písmena napsat, neumí se dosud podepsat příjmením. Maminka jí musí stále pomáhat. V matematice počítá na prstech, nerozeznává početní znamínka. Domácí příprava je každodenní, složitější, protože to [redacted] nejde a občas se vzteká. [redacted] je nesamostatná,

Obsah této zprávy podléhá ochraně vyplývající ze zákona 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Zpráva bude zaslána rodičům či jiným zákonným zástupcům (dále jen rodičům). Pokud rodiče souhlasí s obsahem doporučujeme, aby zprávu poskytli dalším osobám a institucím, které jsou uvedeny v návěsti. Pokud tak neučiní, ohrožují dítě a jeho další školní úspěšnost a osobnostní rozvoj. O postupu zacházení se zprávou i o nebezpečí neposkytnutí informací osobám a institucím uvedených v návěsti byli rodiče podrobně poučeni při vstupním rozhovoru vyšetření dítěte.
Tato zpráva je součástí školní matriky PPP a bude s ní zacházeno dle příslušných platných předpisů
(Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě)

pracoviště Kadaň, Fibichova 1129, 432 01

tel. 474 334 487, 775 441 276

potřebuje stálou pomoc a dohled. Někdy se na školu připravuje i přes hodinu. Hodně zapomíná, takže to, co se dle maminky doma naučí, to ve škole neumí.

Z psychologického vyšetření z 8. 1. 2014: Sociální kontakt navázala dívka bez obtíží, v kontaktu byla pasivní, méně komunikativní, odpovídala kuse. Měla potíže s porozuměním některým instrukcím. Spolupracovala ochotně, bylo potřeba ji vést, povzbuzovat. Pracovní tempo bylo pomalé.

Testová baterie: WISC-III, Test kresby lidské postavy

Aktuální intelektový výkon: se celkově pohybuje ve spodní části pásma lehkého mentálního postižení. Mezi verbální a performační složkou není signifikantní rozdíl. Většina výkonů ve sledovaných subtestech se nachází v pásmu výjimečně nízkém (pásma LMP). Výjimkou je subtest, v němž se uplatňuje dlouhodobá neverbální paměť a pozornost (Doplňování obrázků), v němž byl výkon při středu pásma podprůměru, ve verbální části testu podala hraniční výkony v subtestu zaměřeném na schopnost usuzování (Podobnosti) a porozumění sociálním situacím (Porozumění).

Test kresby lidské postavy: Kresba je vývojově opožděná, svým provedením je na úrovni mnohem mladšího dítěte. Po stránce obsahové je kresba podprůměrná, po stránce formální je provedení velmi nízké. Kresba je chudá v detailech, koordinace čar je nepřesná, je disproportionální, kreslena pod tlakem na tužku.

Z psychologického vyšetření z 12. 2. 2014: navázala sociální kontakt bezprostředně, při vyšetření spolupracovala, snažila se. Úroveň konverzačních dovedností je však omezena, odpovídala na otázky obvykle jednoslovně nebo jen několika slovy. Potíže s porozuměním instrukcím. Často byla rozptýlená, potíže s koncentrací pozornosti. Někdy působila letargickým dojmem, těžkopádná. U složitějších úloh se pokusila o řešení, ale velmi snadno se vzdala.

Aktuální intelektový výkon (Test Woodcock-Johnson II) se pohyboval celkově v pásmu středně těžké mentální retardace. Výsledky téměř všech sledovaných subtestů se pohybovaly v pásmu defektu, pouze paměť na jména a prostorová představivost byly v pásmu podprůměru. Výsledky některých subtestů byly mimořádně nízké (např. verbální porovnávání, vizuální porovnávání – schopnost práce na čas, dále faktor kognitivní efektivnost).

Závěr: Při kontrolním psychologickém vyšetření byl shledán aktuální intelektový výkon v pásmu středně těžké mentální retardace. selhává ve vzdělávací programu RVP ZV LMP, školní přetížení se negativně projevuje i na zdravotním stavu dívky.

Doporučení škole:

Podle Zákona 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění patří mezi žáky se zdravotním postižením. Podle § 48 a 49 doporučujeme vřadit do vzdělávacího programu základní škola speciální.

Z výše uvedených důvodů doporučuji dle Vyhlášky č.73/2005 Sb. v platném znění § 1 odst. 3 při pedagogické práci se uplatňovat následující podpůrná opatření:

- Ve škole doporučujeme pracovat dle možností. Ve čtení a psaní individuálně stále procvičovat úplné základy. Zvážit, zda by nebylo vhodné rezignovat na psací písmo a učit pouze tiskací písmo (místo dvou systémů písma – tiskací a psací – by se učila jen jeden).
- V matematice navazovat na to, co již zná.
- Hodně chválit, motivovat ji pro školní práci. Velmi často střídat činnosti, aby dokázala udržet pozornost.

Obsah této zprávy podléhá ochraně vyplývající ze zákona 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Zpráva bude zaslána rodičům či jiným zákonným zástupcům (dále jen rodičům). Pokud rodiče souhlasí s obsahem doporučujeme, aby zprávu poskytli dalším osobám a institucím, které jsou uvedeny v návrhu. Pokud tak neučiní, ohrožují dítě v jeho další školní úspěšnosti a osobnostním rozvoji. O postupu zacházení se zprávu i o nebezpečí neposkytnutí informací osobám a institucím uvedených v návrhu byli rodiče podrobně poučeni při vstupním rozhovoru vyšetřitel dítěte.
Tato zpráva je součástí školské matriky PPP a bude s ní zacházeno dle příslušných platných předpisů
(Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě)

Doporučení rodičům:

- Každý den se [redacted] opakovat písmenka. Stačí 5 – 10 minut, ale je potřebné pracovat opravdu každý den. Hodně [redacted] chválit, ocenit i malé pokroky a snahu. Počítat s tím, že [redacted] hodně zapomíná.
- Učit globální čtení – aby od sebe [redacted] rozeznala např. nápis MOUKA a MÁSLO, nemusí každé slovo analyzovat po jednotlivých písmenech. Učit [redacted] čtení zejména s ohledem na praktické dovednosti, které bude potřebovat (např. zorientování se v obchodě podle nápisů na zboží apod.).
- Trénovat [redacted] podpis – časem jméno i příjmení

Zákonní zástupci byli seznámeni s výstupy vyšetření a navrhovanými opatřeními dne 12. 2. 2014. S navrhovanými opatřeními vyjádřili souhlas/ vyjádřili následující výhrady/ nesouhlasili s navrhovanými opatřeními/ atd.

Kontrolní psychologické vyšetření (rediaagnostika): za rok, tj. do 14. 2. 2015.

Vzhledem k diagnóze středně těžká mentální retardace předáváme klientku do péče SPC.

Vyšetřily: Mgr. [redacted] psychologička

Mgr. [redacted], psychologička, vedoucí PPP

Vyřizuje: [redacted] DiS., sociální pracovnice

Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje
a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Teplice, příspěvková organizace
pracoviště Kadaň, Fibichova 1129, PSČ 432 01

Prohlášení:

Potvrzuji svým podpisem, že jsem byl/a seznámen/a se závěry vyšetření, s navrhovanými doporučeními i s případnými riziky, která z navržených doporučení vyplývají. S uvedenými skutečnostmi, v přiměřené míře byl seznámen i šetřený klient.
S doporučeními, která jsou obsažena ve zprávě (nehodící se škrtněte):

- souhlasím
- souhlasím s výhradami
- nesouhlasím

V případě Vašeho souhlasu s výhradami, nebo nesouhlasu přiložte písemné zdůvodnění.

Je plně v kompetenci zákonného zástupce, který převzal tuto poradenskou zprávu, aby informoval druhého zákonného zástupce o výstupech z vyšetření.

Zprávu jsem přečetl/a a obsahu jsem porozuměl/a

V Kadani dne: 11.2.2014 podpis zákonného zástupce: [redacted]

Zpráva nabývá platnosti podpisem zákonného zástupce (klienta).

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Markéta Strádalová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Význam pracovní výchovy na základní škole speciální

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 65

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 11

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Ing. Zdeňka Pantoflíčková